

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації
Одеське територіальне відділення Малої академії наук України

Відділення: хімії та біології
Секція: психологія

**ІДЕЇ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» Г. СКОВОРОДИ ЯК
ДЖЕРЕЛО ПРОФЕСІЙНОГО
САМОВИЗНАЧЕННЯ ВИПУСКНИКІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

Автор: Зозуля Олександра Олександрівна,
учениця 10-Г класу Одеського юридичного ліцею
Керівник: Філатова Ніна Валентинівна,
практичний психолог Одеського юридичного ліцею

м. Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ВИПУСКНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПІДСТАВІ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	
1.1. Сутність поняття «професійне самовизначення».....	6
1.2. Ідеї «сродної праці» Григорія Сковороди як джерело професійного самовизначення сучасних випускників ЗНЗ	13
Висновки до першого розділу.....	16
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ ПРОЄКТУ «МІЙ ВИБІР ПРОФЕСІЇ – МІЙ СВІДОМИЙ КРОК У МАЙБУТНЄ!» ТА ЙОГО АПРОБАЦІЯ	
2.1. Інструментарій психодіагностичного дослідження	18
2.2. Організація, методи та результати лонгітюдного дослідження	19
2.3. Розробка проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»	22
2.4. Опис структури проєкту та аналіз складових	23
2.5. Результати дослідження, їх аналіз та інтерпретація	24
Висновки до другого розділу.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	34
Додаток А. Психодіагностичний інструментарій.....	35
Додаток Б. Фотофіксація тренінгового дня	43
Додаток В. Результати дослідження, їх аналіз та інтерпретація	46
Додаток Г. Результати лонгітюдного дослідження	58
Додаток Д. Опис проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»	60
Додаток Е. Десять ключових компетентностей Нової української школи.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження визначена необхідністю пошуків нових умов, форм та методів профорієнтаційної роботи, спрямованих на розвиток свідомого, власного та відповідального професійного й життєвого самовизначення особистості, формування культурного, впевненого в собі, творчого, активного громадянина-патріота в освітньому середовищі загальноосвітніх навчальних закладів в умовах реалізації концепції Нової української школи.

Все це підтверджено й концептуальними положеннями Закону України «Про освіту» від 05.09.2017, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепцією Нової української школи від 27.10.2016 [5, 10, 13]. Необхідність «всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» визначена і в багатьох інших правовстановлюючих документах нашої країни.

Однак, враховуючи все зазначене вище слід наголосити на важливості та необхідності вивчення та використання надбань української народної мудрості і філософії як джерел будь-яких педагогічних пошуків. Саме тому набуває значущості й актуальності вивчення творчої спадщини Григорія Сковороди, ідеї «сродної праці» якого є актуальними і сучасними, не дивлячись на те, що їм вже майже 300 років.

Вважаємо, що нове «прочитання» ідей Г. Сковороди щодо сродності праці стане новим підґрунтям та новим осмисленням вибору професії, важливого етапу не тільки професійного, а й життєвого самовизначення особистості учнів-випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Таким чином, зазначена проблема недостатньо вивчена та має невелику емпіричну базу, що підтверджує необхідність розробки програм, маючих практичне значення та можливість їх імплементації в освітнє сучасне середовище.

Усе вищезначене й зумовило вибір теми нашого дослідження, а саме «Ідеї «сродної праці» Г. Сковороди як джерело професійного самовизначення випускників загальноосвітніх навчальних закладів».

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення особливостей професійного самовизначення випускників загальноосвітніх навчальних закладів в контексті ідей «сродної праці» Г. Сковороди.

Згідно до мети визначились **наступні завдання** нашого дослідження:

1. Теоретичний аналіз ідей Г. Сковороди щодо сродності праці в контексті їх використання в профорієнтації випускників загальноосвітніх навчальних закладів в умовах реалізації концепції Нової української школи;
2. Розробити сучасний освітній проєкт «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!» для розвитку свідомого, власного та відповідального професійного й життєвого самовизначення учнів-випускників;
3. Відібрати психометрично обґрунтовані психодіагностичні методики, спрямовані на вивчення професійного самовизначення учнів-випускників загальноосвітніх навчальних закладів;
4. Провести кількісний та якісний аналіз результатів дослідження;
5. Розробити поради та рекомендації щодо подальшого використання проєкту та розглянути можливості імплементації отриманого досвіду до освітнього процесу інших навчальних закладів.

Об’єкт дослідження – професійне самовизначення випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Предмет дослідження – показники професійного самовизначення випускників загальноосвітніх навчальних закладів та ідей «сродної праці» Г. Сковороди, взаємозв’язок між ними.

Методи дослідження. У роботі було використано методи теоретичного та емпіричного пошуку, що включають теоретичний аналіз наукової літератури з обраної проблематики, метод лонгітюдного дослідження, методи самоспостереження та спостереження, бесіди та анкетування, тестування, метод рефлексії як основний метод метатеоретичного пізнання в науці, якісний та кількісний аналіз отриманих емпіричних даних, корекційно-розвиткові методи, метод пошуку інформації.

База дослідження – Одеський юридичний ліцей Одеської міської ради Одеського облвиконкому. Всього у дослідженні взяло участь 50 осіб у віці 16-17 років.

Публікації. Розміщено статтю з досліджуваної теми «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!» на сайті Одеського юридичного ліцею.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 75 сторінок, з них – 31 основного тексту, таблиць - 6, рисунків - 10, список використаних джерел містить 19 найменувань.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ВИПУСКНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПІДСТАВІ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

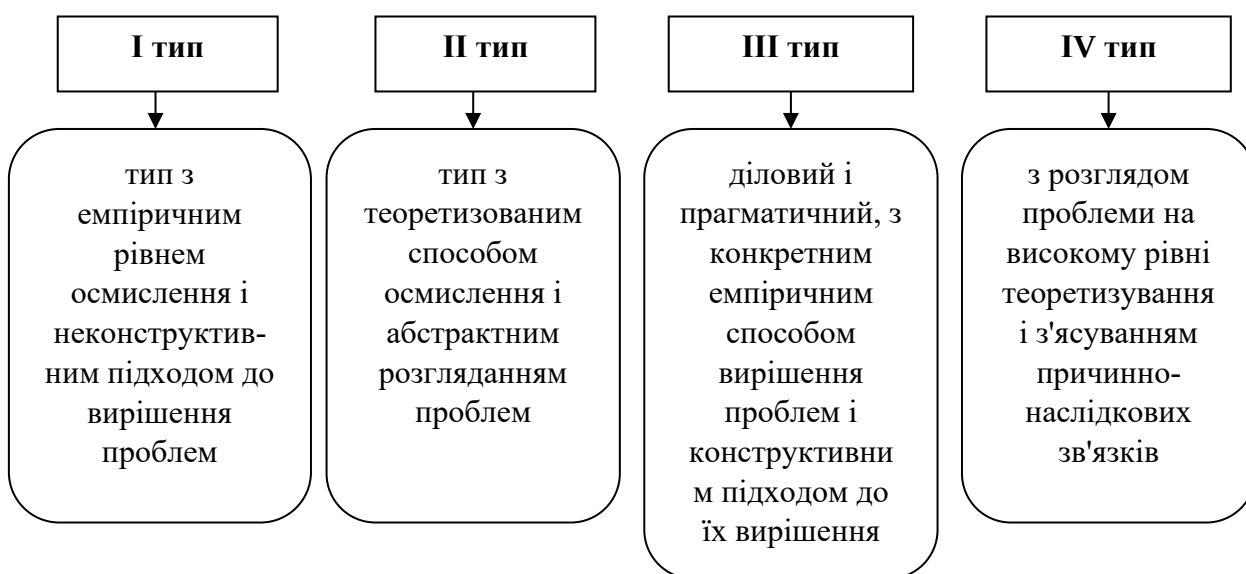
1.1. Сутність поняття «професійне самовизначення»

Вибір професії – така ж вічна тема як і любов. Адже потреби сьогодення висувають певні вимоги до професійного самовизначення особистості випускників загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ). Сучасне суспільство, VUCA–світ, мінливий, невизначений, складний і неоднозначний, потребує громадян, здатних зробити свідомий вибір не тільки професії, а й власного життєвого шляху. Згідно до концепції НУШ, випускник школи має бути освіченим, всебічно розвиненим, відповідальним громадянином і патріотом, здатним до інновацій, тим, хто поведе українську економіку у XXI століття. Таким чином, шляхи та технології вибору професії зазнають сучасних змін й стають більш спрямованими перш за все, на пізнання себе, пізнання світу професій, ринку праці та освітніх послуг.

Але й досить мають місце «традиційні», ортодоксальні засоби вибору професії, коли професію за учня обирає хтось з близького оточення – батьки, друзі тощо. Учень, що здійснив даний вибір під впливом зовнішніх факторів (авторитету батьків, друзів, уявлень про престижність і матеріальну забезпеченість професії тощо) часто в процесі подальшого навчання у виші виявляє недолік інтересу до процесу навчання і, як наслідок, низький рівень навченості; відчуває незадоволення професійною діяльністю або взагалі не знаходить себе на ринку праці щодо освоєної професії, що призводить в результаті до необхідності перенавчання, отримання додаткової кваліфікації тощо [19].

Такі факти свідчать найчастіше про те, що важливість професійного самовизначення недостатньо усвідомлюється особистістю на етапах вибору професії в випускних класах загальноосвітнього навчального закладу.

У цьому контексті вважаємо за доцільне привести класифікацію Є. В. Єгорової щодо узагальнених результатів дослідження психологічних особливостей професійного самовизначення старшокласників залежно від рівня їх інтелектуально-особистісних особливостей вибору професії [4]. Вченою виявлено чотири типи осмислення цих проблем учнями старших класів, що приведена наочно подано у вигляді Рисунку 1.1.

**Рис. 1.1. Типи осмислення і шляхи вирішення проблем
(за Є. В. Єгоровою)**

Вивчаючи поняття «професійне самовизначення» особистості в наукових та емпіричних дослідженнях, можна сказати, що воно було предметом вивчення не однієї науки. Отже, варто говорити про розвиток уявлень про професійне самовизначення. Можна виділити два великих періоду розвитку знань щодо цього поняття: донауковий і науковий, на підставі відображення феномена в описовому і термінологічному планах.

В першу чергу необхідно виділити донауковий період осмислення терміну «професійне самовизначення». На першому етапі, з давніх часів до

кінця XIX ст., уявлення про професійне самовизначення обмежувалися уявленнями про значущість праці в цілому, що обумовлено тим фактором, що праця служила засобом задоволення первинних потреб. Однак вже в цей час існувала необхідність підготовки до певних видів діяльності (наприклад, військової, релігійної, управлінської, ремісничої), що змушувала задуматися щодо особливостей людини, її схильностей. Отже, все зазначене вище й підтверджено тезами видатного українського мислителя і педагога Григорія Сковороди щодо «сродності праці».

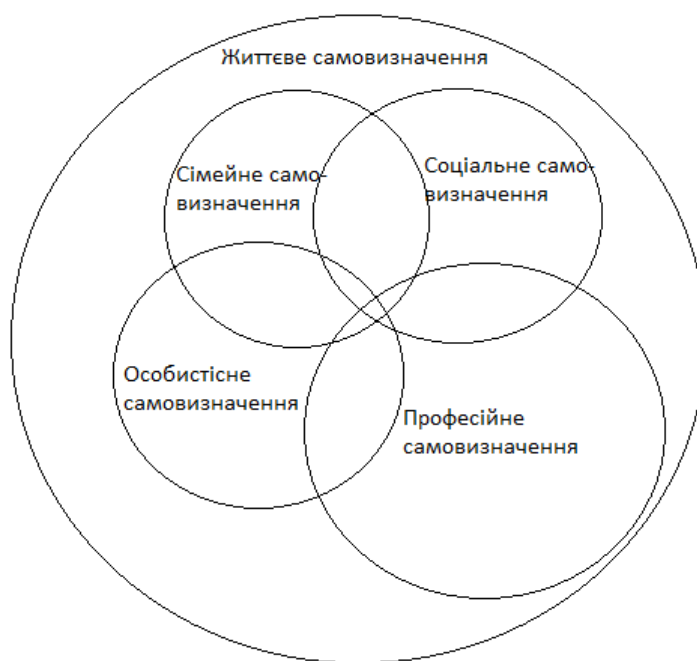
Другий етап з кінця XIX до другої половини XX ст. – це виокремлювання деяких елементів феномена «професійного самовизначення». На початку XX ст. – поява такого наукового напрямку, як психологія праці. В рамках психологічних теорій і емпіричної практики були досліджені такі категорії, як самоактуалізація (А. Маслоу), самоідентифікація (Ф. Парсонс, А. Роу), професійний розвиток (Д. Сьюпер, Дж. Холланд) тощо. У роботах американських вчених роль особистості у виборі професії була визнана вирішальною.

Саме поняття «самовизначення» з'явилося в 70-тих роках XX ст. на стику філософської антропології і психології праці. З позиції філософії і соціології це поняття визначається як властивість свідомості, яке Б. Г. Ананьєв, Д. О. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн розглядали в контексті соціального становлення особистості, входження її в різні соціальні сфери, освоєння певних норм, цінностей, установок, прийнятих в суспільстві.

Найчастіше самовизначення особистості розглядається як шлях пошуку сенсів. Кожна людина здійснює у своєму житті в тій чи іншій мірі різні види самовизначення: особистісне (визначає себе як особистість), сімейне (визначає себе як члена сім'ї), професійне (визначення як професії, так і освітньої траєкторії відповідного навчання), що наочно подано на Рисунку 1.2.

Самовизначення передбачає наявність у особистості активної життєвої, особистісної та професійної позиції [3, 19]. При цьому вчені вказують на те,

що самовизначення активізується при наявності якоїсь проблемної ситуації, вирішення якої необхідно для того, щоб рухатися далі в своєму розвитку. Такою ситуацією може бути ситуація вибору професії. Крім того, професійна діяльність займає значне місце в структурі діяльності людини, вважає Н. В. Філатова, цитуючи Л.І. Божович [19]. І. С. Кон також пов'язував самовизначення людини із справою, зокрема, працею, роботою і взаємовідносинами з оточуючими людьми.

**Рис. 1.2. Цілісний процес життєвого самовизначення
(за А. К. Марковою)**

Отже, наявність розвинених психологічних процесів, професійних якостей особистості, мотивів, які спонукають до праці і професійної діяльності, було визначено як частина самовизначення людини.

З позиції психології професійне самовизначення розглядається як внутрішньоособистісний процес, розвиток якого проявляється в появі новоутворень в уявленнях учнів про власне професійне становлення та зміні усвідомленості та активності щодо процесу вибору майбутніх варіантів професійної праці (К. О. Абульханова-Славська, М. Р. Гінзбург, Д. О. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн та ін.) [1, 2, 19].

Професійне самовизначення було об'єктом педагогічних досліджень в зв'язку з процесом професійної орієнтації учнів. Розглядали професійне самовизначення, з одного боку, як природний процес, що виникає на певному етапі онтогенезу і існуючого як особистісне новоутворення старшого шкільного віку, а з іншого – як результат штучно організованого процесу (профорієнтаційної роботи) зі школярами Є. О. Клімов, С. Н. Чистякова, С. І. Крягжде, М. С. Пряжников, М. І. Ретивих, П. А. Шавир, В. В. Рибалка та ін.

Погляди сучасних дослідників не однозначні у визначенні особливостей даного феномену і чіткому формулюванні необхідних та достатніх ознак професійного самовизначення як наукового поняття. Під професійним самовизначенням розуміється досить широкий спектр явищ, процесів, сукупність компонентів особистості, освітнього й соціального середовища, що призводить до складності розмежування даних явищ і процесів та безлічі трактувань компонентів особистості, що мають значення для даного явища, що для кращої наочності подано узагальнено у вигляді Таблиці 1.1.

Табл. 1.1

**Тлумачення поняття «професійне самовизначення» визначними
науковцями**

№	Дослідник	Тлумачення поняття «професійне самовизначення»
1.	Є. І. Головаха [3]	Професійне самовизначення всупереч професійному вибору – «це рішення, яке зачіпає не лише найближчу життєву перспективу школяра» та «опосередковане віддаленими життєвими цілями».
2.	К. О. Абульханова – Славська, М. Р. Гінзбург, Д. О. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн [1, 2, 19]	Внутрішньоособистісний процес, розвиток якого проявляється в появі новоутворень в уявленнях учнів щодо власного професійного становлення та зміни усвідомлення і активності стосовно процесу вибору майбутніх варіантів професійної праці.

		<i>Продовження Табл.1.1.</i>
4.	Л. І. Божович [19]	Особистісне новоутворення старшого шкільного віку, пов'язане з усвідомленням себе як члена суспільства і необхідністю вирішувати проблеми свого майбутнього.
3.	А. М. Кухарчук, А. Б. Ценципер [11]	Акт пошуку придбання і вибору професії.
4.	В. А. Поляков [19]	Передбачає вибір кар'єри, сфери прикладання і саморозвитку особистісних можливостей, а також формування практичного, дієвого відношення особистості до соціокультурних та професійно-виробничих умов її суспільно корисного буття і саморозвитку.
5.	Є. О. Клімов [7]	Діяльність людини, яка приймає той чи інший зміст залежно від етапу його розвитку як суб'єкта праці. «Важливий прояв психічного розвитку, формування себе як повноцінного учасника суспільства «робителів» чогось корисного, співтовариства професіоналів». Професійне самовизначення «не зводиться до одномоментного акту вибору професії і не закінчується завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю, воно продовжується на протязі всього професійного життя, за формулою «міль плюс все попереднє життя».
6.	А. К. Маркова [12]	Внутрішньоособистісний процес, розвиток якого проявляється в появі новоутворень в уявленнях учнів про власне професійне становлення та зміни усвідомленості та активності щодо процесу вибору майбутніх варіантів професійної праці
7.	М. С. Пряхников [7]	Самостійне і усвідомлене знаходження сенсів обраної або вже виконуваної роботи і всієї життєдіяльності в конкретної соціально-економічної ситуації, а також знаходження сенсу в самому процесі самовизначення. Пошук та знаходження особистісного в обраній,

		<i>Продовження Табл.1.1</i>
		опанованій і вже виконуваній трудової діяльності, а також - знаходження сенсу в самому процесі самовизначення.
8.	М. В. Ретивих, С. Н. Чистякова [19]	Інтегральна, цілісна властивість особистості, яке проявляється в готовності до вибору професії й включає в себе систему професіно важливих якостей особистості (позитивне ставлення до обраного виду професійної діяльності, наявність необхідних знань, умінь, навичок).
9.	Л. Н. Зибіна, В. А. Поляков [19]	Пошук і знаходження особистісного сенсу в обраній, опанованій і вже виконуваній трудової діяльності, що сприяє наявності у особистості мотивів праці, а також забезпечує задоволеність професійною діяльністю .
10.	І. В. Шаповаленко [19]	Багатовимірний і багатоступеневий процес, в якому відбувається визначення задач суспільства і формування індивідуального стилю життя, частиною якого є професійна діяльність.
11.	Н. А. Побірченко [14]	Головними компонентами професійного самовизначення є мотиваційний, пізнавально-інформаційний та рефлексивний компоненти. Ці компоненти потребують тривалого розвитку позитивного ставлення учнів до праці, до вивчення власного «Я», набуття рефлексивного самооцінювання взаємовідносності «Я» й обраної професії тощо.

Таким чином, підсумовуючи вищезначене, ми можемо уточнити сутність поняття «професійне самовизначення». На нашу думку, це комплексне явище, яке характеризується рядом внутрішніх психічних процесів, розвиток яких проявляється в формуванні новоутворень і особистісних якостей, що приводять до певного результату на різних етапах вибору напрямку професійної освіти й вибору професійної діяльності.

1.2. Ідеї «сродної праці» Григорія Сковороди як джерело професійного самовизначення сучасних випускників загальноосвітніх навчальних закладів

Зміни, які проходять в сучасному українському суспільстві об'єктивно висувають на перший план проблему формування, розвитку освіченої та культурної людини, відповідального громадянина і патріота.

Тому таким важливим для процесу професійної орієнтації молоді, в професійному самовизначенні особистості учнів, випускників ЗНЗ, ми вважаємо нове прочитання безсмертних текстів видатних українських просвітників.

Ім'я та ідеї мандрованого слобожанського філософа, богослова, байкаря і педагога Григорія Сковороди привертають до себе пильну увагу світу вже не одне століття, об'єднуючи всіх небайдужих до самовизначення, в тому числі і профорієнтаційного, самовдосконалення та самореалізації, вважає Н. В. Філатова [20].

Наведемо і зробимо спробу обґрунтувати кілька тез, які, на наш погляд, можуть бути корисними всім тим, хто вирішує зараз складну задачу – планує свою майбутню долю, обирає свій професійний шлях – випускникам загальноосвітніх навчальних закладів.

Перш за все, поза сумнівом, в рамках професійної орієнтації випускників ЗНЗ та надання їм дійсної компетентної допомоги в самовизначенні буде важливим розглянути тезу Г. Сковороди щодо «сродності» («сродної» праці).

Нижче нами наведено оригінальний текст твору Г. Сковороди. Але, приєднуючись до думки Сергія Йосипенко, потрібно відзначити, що оригінальні тексти через століття після смерті автора, оголили проблеми сьогодення сприйняття творів філософа – його мова й правопис стали занадто архаїчними для сучасного читача [6]. Більш того, з сьогоденної точки зору, в творах Г. Сковороди поєднуються елементи

церковнослов'янської, української та російської мов, в різних, в залежності від твору, пропорціях.

«Щаслив живущій по волѢ благаго духа! «Господь будет на всѣх путех твоих». Бѣдная душа, своими похотьми водимая! «Путь нечестивых погиб». Самое переднее крыльцо и преддверіе, вводящее в пагубу, и самая начальная замашка, будто букварь, обучающий нас быть супостатами богу, есть сія: А. Входит в несродную стать. Б. Нестъ должность, природѢ противну. В. Обучаться, к чему не рожден. Г. Дружить с тѣми, к коим не рожден. Сіи дорожки есть родный нещастія путь». Г. Сковорода. Дружеский разговор о душевном мирѣ

У зв'язку з цим, в подальшому, будемо використовувати адаптовані тексти Г. Сковороди. «Щасливий той, хто живе по волі благаго Духа – Господь буде на всіх путях його. А що нас вводить у пагубу, так це оці чотири речі: А. Братися за те, що тобі не підходить. Б. Нести обов'язок, противний твоїй природі. В. Обучатися, до чого не родився. Г. Дружити, з ким не рожденний дружити» окреслює це поняття в діалозі «Абетка Миру» Григорія Сковороди [18].

Отже, бути щасливим – значить пізнати себе, свою природу, взятися за свою долю й робити своє діло. «Сродність» – «вроджена Божа воля і його таємний закон, котрому підлягає все твориво».

Не можна не погодитися з Г. С. Сковородою, що щасливий буде лише той, хто займається спорідненою йому справою, тобто тією справою, яка відповідає самій людині, її перевагам, її інтересам, її здібностям. Для того, щоб бути щасливим, людина повинна отримувати від роботи не тільки матеріальне задоволення, а й моральне, вона повинна відчувати, що потрібна іншим людям, займається важливою справою, чинить правильно.

Численні, знехтувавши природу, вибирають собі ремесло наймодніше й прибуткове, та цілком обманюються. Прибуток не є насолодою, а виконанням тілесної потреби, а якщо насолода, то не внутрішня; справжня ж сердечна насолода міститься у спорідненій праці. Тим вона солодша, чим природніша. Якщо б блаженство полягало у багатстві, то чи мало людей з достатком? А людей зі спокійною душею й куражних мало. Г. Сковорода. Байка про котів

Тож мудрим чоловіком є той, хто збагнув спорідненість між своєю душею та тією справою, до якої вона прагне.

По-друге, важливою передумовою успішного розв'язання завдань пошуку «сродної» праці» може стати себепізнання. Сковорода надає величезного значення ідеї себепізнання. «Пізнай себе» – це «головний пункт скovorодинської науки» зазначає Володимир Білий, «коріння та стовбур... могутнього дерева, що Сковорода плекав усе своє життя» вважає Володимир Ерн, справжнє «підложжя його мисленнєвих побудов» стверджує Елізабет фон Ердманн [20].

Філософ, психолог Густав Шпет зазначає, що сам Сковорода своє «дізнайся себе самого» відносить до «Фалесу» і – за Плутархом, звичайно, – до напису на Дельфійському храмі. Олександра Єфименко відмічає, що огортаючись «містичним ореолом», ця ідея набуває у творах філософа «сили чарівного ключа до всіх таємниць усього суцього». Сковородинське «себепізнання» спрямоване на досягнення людиною свого «Я» та обумовлює розгортання ідеї «Пізнай себе» в перспективі «сродності», себто в площині проблематики узгодження людської волі (*voluntas*) із Божим промислом особливим для людини.

*Бути щасливим, пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді з загальною потребою. Така потреба - се благодійство і послуга. Не дивно, що в стародавніх римлян як потреба, так і благодійство означалося словом *officium*, тобто моральний обов'язок.*

Г. Сковорода. Дружня розмова про душевний світ

Інтерес до Сковороди не згасає і зараз. Зараз теж нелегкий для країни час, тому, на наш погляд, так актуальні і сучасні ідеї народного філософа та українського мудреця Григорія Савича Сковороди.

Цілком мертва душа людська, яка не вдалася до свого природного діла, подібна до каламутної й смердючої води, закритої у тіснині... Звідси бо й буває, що військову роту веде той, хто повинен би сидіти в оркестрі... і в сто разів блаженніший пастух, який за природою пасе овець чи свиней, ніж священник, який має злобу проти Бога...Г. Сковорода.

Актуалізація й «пробудження» спадщини наших українських попередників, непересічних особистостей, «вторинне» тлумачення та розуміння їх філософсько-педагогічних ідей значно збагачують сучасну дійсність та підвищують освіченість і культурність громадян країни, вважає сучасний вітчизняний філософ науковець В. М. Довбня, та уточнює, що це означає культивування людиною здатності ефективно визначати мету, цінності та засоби діяльності, усвідомлюючи при цьому їхні соціальні та особистісні наслідки. Що дійсно є й основою професійного та життєвого самовизначення.

Таким чином застосування методу нового «прочитування» думок дає можливість на базі текстів минулого творити нові знання, уточнювати їх у світлі нових обставин сучасного світу та практично і влучно використовувати.

А коли в нас є бажання і готовність вчитися, визначає відомий філософ з світовим ім'ям М. Гайдеггер, то процес мислення починається. А це значить, що життя триває.

Висновки до першого розділу:

1. Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми та аналіз оригінальних текстів Г. Сковороди дозволяє визначити декілька тез, які висвітлюють головні, на наш погляд, орієнтири роботи. Перш за все, показано можливості нового «прочитання» філософсько-педагогічної спадщини українського мислителя і педагога.

2. Висвітлено основні орієнтири цього «прочитання» Г. Сковороди: ідеї сродності праці – професійне самовизначення юнаків–випускників ЗНЗ – освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти – професіонали, які поведуть українську економіку вперед у XXI століття.

3. З'ясовано, що нове «прочитання» ідей Г. Сковороди щодо сродності праці дає сьогодні нові підставити та нове осмислення вибору професій як

важливого етапу не тільки в професійному, так і у життєвому самовизначенні особистості.

3. Уточнено та узагальнено поняття «професійне самовизначення» в контексті ідей Г. Сковороди щодо сродності праці.

4. Усе вищезначене дає підстави для розробки проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!», який, сподіваємось сприятиме розвитку свідомого власного та відповідального професійного, життєвого самовизначення та формуванню культурного, впевненого в собі, творчого, активного громадянина-патріота в рамках створення сучасної Нової української школи.

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ ПРОЄКТУ «МІЙ ВИБІР ПРОФЕСІЇ – МІЙ СВІДОМИЙ КРОК У МАЙБУТНЄ!» ТА ЙОГО АПРОБАЦІЯ

2.1. Інструментарій психодіагностичного дослідження

У роботі було використано методи теоретичного та емпіричного пошуку, що включають аналіз наукової літератури, метод лонгitudного дослідження, тестування, анкетування, якісний та кількісний аналіз отриманих даних.

В результаті попереднього аналізу теоретичної та емпіричної літератури нами узагальнено та визначено, що наявність мотивів, які спонукають до праці і професійної діяльності, самодетермінація, власна активність, усвідомлення своєї позиції є вагомими та невід’ємними компонентами професійного самовизначення особистості. Виходячи з зазначеного вище, характеристикою, завдяки якій можна якісно й кількісно виміряти результативність профорієнтаційних заходів, спрямованих на формування й розвиток професійного самовизначення випускників загальноосвітніх закладів було обрано мотивацію.

У зв’язку з цим, для емпіричного дослідження нами було розглянуто декілька психодіагностичних методик, відібраних згідно до принципу релевантності мети та завдань дослідження й власно створена анкета, що спрямована на визначення розуміння юнаками та дівчатами відповідальності за вибір професії, важливості «себепізнання», інформаційної освіченості щодо стану ринку праці та ринку освітніх послуг, наявності альтернативного освітнього та професійного напрямків, своїх інтересів, схильностей, задатків, здібностей як особистісних ресурсів та деяких філософських положень щодо «сродності праці» Г. Сковороди.

Таким чином, нами було розроблено та створено комплекс психодіагностичних методик, що складається з логічно взаємопов'язаних тестів: методика «Визначення мотивації» (за Є. І. Головахою) [3]; методика «Формула професії» (методика М. С. Пряжникова в модифікації Г. В. Резапкіної) [17]; методика «Я – Інший, Кар'єра – Справа» (за Г. В. Резапкіною) [17] та власно розробленої анкети, що наочно подано у Додатку А.

Означені вище завдання проводилися в рамках підготовчого етапу нашого емпіричного дослідження, який тривав в вересні-жовтні 2019 року.

Проте, для визначення та підтвердження актуальності нашого наукового експерименту було вирішено використати метод лонгitudного дослідження для розуміння влучності використання заходів профорієнтаційної спрямованості в освітньому закладі.

Другий, власно емпіричний, проходив у жовтні 2019-2020 навчального року.

Третій етап – аналітико-інтерпретаційний, завданням якого стали обробка, аналіз та інтерпретація отриманих результатів проходив у жовтні-листопаді цього ж навчального року.

2.2. Організація, методи та результати лонгitudного дослідження

Для актуалізації мети дослідження та створення проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!» використано метод лонгitud.

Вважаємо за доцільне визначитися з групою досліджуваних та уточнити поняття «лонгitudне дослідження», що наочно подано в Таблиці 2.1.

Лонгitudне дослідження чи лонгitud, метод довжинника, стратегія поздовжнього вивчення, діахронічний метод (англ. longitudinal study, longitudinal design) - тривале онтогенетичне дослідження одних і тих же індивідів (індивіда, групи або випадкової вибірки), один з основних методів, або, як нещодавно стали виражатися, одна з основних стратегій дослідження у

віковій психології і в інших онтогенетичних науках. Цей термін було введено американським психологом Гезеллом Арнольд Луцієм.

Табл. 2.1.

Тлумачення поняття «лонгітюдне дослідження»

№	Джерело	Тлумачення поняття «лонгітюд»
1.	Психологія. Словник (за ред. А. В. Петровського, М. Г. Ярошевського [16])	тривале і систематичне вивчення однієї і тієї ж групи досліджуваних, що дозволяє визначати діапазон вікової і індивідуальної мінливості фаз життєвого циклу людини
2.	Загальна психологія: глосарій Р. Комера	дослідження, в якому одна й та ж група досліджуваних спостерігається впродовж тривалого періоду часу
3.	Психологічний словник за ред. І. В. Кондаков [9]	експериментальна стратегія вивчення певних індивідуальних особливостей одних і тих же дітей упродовж декількох років, в якому можуть бути використані методи спостереження, експерименту і тестування
4.	Психологічний словник за ред. А.О Крилов	дослідження, що припускає послідовну багаторазову реєстрацію певних показників через строго встановлені проміжки часу з метою визначення динаміки їх змін і взаємовпливу.

Лонгітюдні дослідження дуже різноманітні: по кількості обстежуваних; по загальній тривалості періоду, що вивчається; по частоті або періодичності спостережень (вимірів, експериментів); по цілях і методах (методикам) вивчення.

За частотою (періодичністю) спостережень наше дослідження розділено великим інтервалом часу – 2 роки.

Опис лонгітюдного дослідження. В 2017-2018 навчальному році на базі Одеського юридичного ліцею у рамках профорієнтаційної роботи під час

«годин психолога» було впроваджено розробку та втілення проєкту «Мій вибір професії» в паралелі 11-их класів.

Кожен учень 11-Еп (економіко-правового профілю) класу створював власний профорієнтаційний проєкт «Мій вибір професії». Під час виконання проєкту здійснено психолого-діагностичне дослідження власних інтересів та схильностей, задатків та здібностей, особливостей темпераменту та характеру учнів тощо. Ліцеїстами було здійснено пошук інформації щодо сучасного стану ринку освітніх послуг Одеського регіону зокрема, так і України взагалі. Школярами було розглянуто і альтернативні варіанти освіти.

Проаналізувавши узагальнені результати тестів та виокремлену інформацію щодо ринку освітніх послуг, учнями було здійснено власний та свідомий вибір майбутньої професії чи професійного напрямку, що у вигляді власного проєкту було захищено та представлено іншим учням та педагогам на урочистому загальному заході.

Через певний проміжок часу, в жовтні 2019 року, у рамках нашої науково-дослідницької роботи, було здійснено порівняльний аналіз результатів вибору майбутньої професії і відповідного напрямку освіти під час виконання проєкту «Мій вибір професії» в 2017-2018 навчального року та реальною ситуацією отримання профільної освіти на даний момент. Отже, рандомно відібрані результати нашого лонгітюдного дослідження подано наочно у вигляді Таблиці 2.2., що представлено у Додатку Г.

Кількісний аналіз збігання даних щодо вибору майбутньої професії та відповідної освіти під час виконання проєкту «Мій вибір професії» в 2017-2018 навчального року та реальною ситуацією на сьогоднішній день наочно подано у вигляді діаграми на Рисунку 2.1.

Узагальнений аналіз даних нашого лонгітюдного дослідження свідчить про ефективність проведення профорієнтаційних заходів різного формату, що включають такі основні напрямки професійної орієнтації, як профінформація, профконсультація і профвідбір.

Отже, вищезначене підтверджує актуальність обраної теми нашого дослідження, метою якого є створення та втілення у життя профорієнтаційного проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!».

Рис. 2.1. Співвідношення результатів щодо вибору професії та освітнього напрямку учнів-випускників 2017-2018 н.р.

2.3. Розробка проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»

Під час наукового дослідження та роботи з створення соціально-педагогічного проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!». визначено, що цей проєкт сприятиме розвитку освіченості, культури як загальної так і психологічної, більшості компетентностей учнів, зазначених у концептуальних положеннях Нової української школи та формуванню відповідального громадянина й патріота своєї Батьківщини.

Нами проведено власний особистісний аналіз розвитку ключових компетентностей під час розробки, створення та втілення проєкту у життя (апробації) в Одеському юридичному ліцеї, що подано у Таблиці 2.3.

Табл. 2.3.

**Аналіз розвитку ключових компетентностей НУШ під час
створення та апробації проєкту**

№ з/п	Ключові компетентності	Розвиток під час програмної діяльності
1.	Спілкування державною мовою	Програму розроблено та втілено у життя державною мовою, застосовуючи наукову термінологію.
2.	Математична грамотність	Результати дослідження опрацьовані методами математичного аналізу [9].
3.	Інформаційно-цифрова компетентність	Результати дослідження опрацьовано, узагальнено та подано у вигляді таблиць, рисунків, діаграм, презентації, буклетів тощо.
4.	Загальнокультурна грамотність	Обов'язкова при розробці та здійсненні програми, бо саме тематика знаходиться на перехресті наук - психології, соціології та філософії, а метою програми є формування як загальної, так і психологічної культури,
5.	Соціальні і громадянські компетентності	Спрямованість програми на розуміння, формування та розвиток названих компетентностей.
6.	Екологічна грамотність	Полягає в загально визначеному в роботі стремлінню до європейських стандартів та принципів, одним з яких є екологічний спосіб життєдіяльності.
7.	Уміння вчитися впродовж життя	Одна з найважливіших тез будь-якого соціально-педагогічного проєкту.

2.4. Опис структури проєкту та аналіз складових

Як правило, проєкти можуть сильно відрізнятися за класифікаційними ознаками, тому вченими була розроблена традиційна класифікація проєктів, яка адаптована нами згідно до головної мети та завдань нашої дослідницької роботи.

За Расселом Д. Арчібальдом проєкт – це «комплекс зусиль, що вчиняють з метою отримання певних унікальних результатів у межах

відведеного часу та затвердженого бюджету, що виділяється для сплати ресурсів, які використовуються чи споживаються в ході проєкту».

Л. Ващенко досліджуючи проєкти в контексті освітнього простору та визнаючи педагогічно детерміноване трактування цього поняття, вказує на те, що проєкт розглядається як форма (елемент) організації спільної діяльності членів колективу, об'єднаних спільною метою і його термінологічне трактування залежить від конкретних завдань: «явище міждисциплінарне, поліфункціональне та позапредметне».

Таким чином, аналізуючи все вищезначене, під соціально-педагогічним проєктом (лат. *projectus* –кинутий вперед) будемо розглядати – унікальний комплекс взаємопов'язаних, скоординованих контрольованих дій (функцій) зі встановленими термінами, витратами й параметрами виконання, які здійснюються індивідумом або організацією для створення унікального продукту або послуги, вирішення специфічних завдань й успішного досягнення певних цілей, спрямованих на довколишнє середовище.

Соціально-педагогічні проєкти – це, як правило, малобюджетні проєкти, спрямовані на реалізацію соціально значущої для людей некомерційної ідеї.

Нижче наведено класифікацію нашого проєкту згідно до класифікації проєктів соціальної та освітньої галузей життєдіяльності, що подано у вигляді Таблиці 2.4., яка розміщена в Додатку Д.

Проєкт виконано відповідно до визначених принципів Нової української школи, які подано в Додатку Е.

2.5. Результати дослідження, їх аналіз та інтерпретація

Методика реалізації психолого-педагогічного експерименту у рамках нашого дослідження складалася з трьох етапів, що наочно подано у вигляді Таблиці 2.5.

Табл. 2.5.

Етапи експериментальної діяльності в межах проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»

Етапи	Описова характеристика
Перший-констатуючий експеримент першого порядку	Спрямований на встановлення існуючих на момент експерименту характеристик та властивостей досліджуваного явища. В експерименті брали участь дві групи учнів: а) основна група (експериментальна) та б) контрольна група. Основна група учнів брала участь у всіх процедурах експерименту та проходила цикл формуючих впливів. Контрольна група виступає еталоном, за яким у порівнянні буде оцінюватися розвиваючий та формуючий ефект експерименту
Другий - власне формуючий експеримент	Реалізовувався за допомогою спеціально побудованої експериментальної моделі розвиваючих та формуючих впливів – саме проєкту. В нашому дослідженні приймала участь основна група учнів
Третій-констатуючий експеримент другого порядку	Організовано «контрольне» дослідження, в якому брали участь обидві групи учасників (основна та контрольна). Показники контрольної вибірки виступають еталоном порівняння для встановлення формуючого ефекту, досягнутого в роботі з основною групою.

Протягом всього експерименту результати дослідження піддавалися відповідному аналізу, що наочно та докладно подано у Додатку В.

Згідно та відповідно до отриманих результатів першого етапу експерименту розроблено та створено комплекс корекційно-розвивальних вправ у вигляді тренінгу «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!», який складається з трьох блоків. Власно розроблена концепція тренінгу в схематизованому варіанті наочно подана на Рисунку 2.2.

В даній роботі через недостачу місця ми не можемо розглянути тренінг цілком, але приводимо дві розвивальні вправи цього тренінгу: вправа «Колесо життя» [20], що розвиває рефлексію учнів щодо власної сучасної ситуації в різних сферах життя особистості: духовній, інтелектуальній, емоційній, фізичній, соціальній, психологічній, екологічній та ситуації вибору професії та освітнього напрямку, візуалізує це у вигляді колеса та визначає актуальні сфери розвитку; вправа «ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА» спрямована на розвиток розуміння власних професійно важливих для обраної професії якостей

(інтелектуальних, фізичних, особистісних); освіченості щодо сучасної ситуації на ринку праці (попит та пропозиції); врахування інтересів, мрій, бажань щодо майбутнього життя взагалі та професійного зокрема, щоб майбутня робота була в радість, а не в тягар [15], які подано відповідно в Додатку Ж.

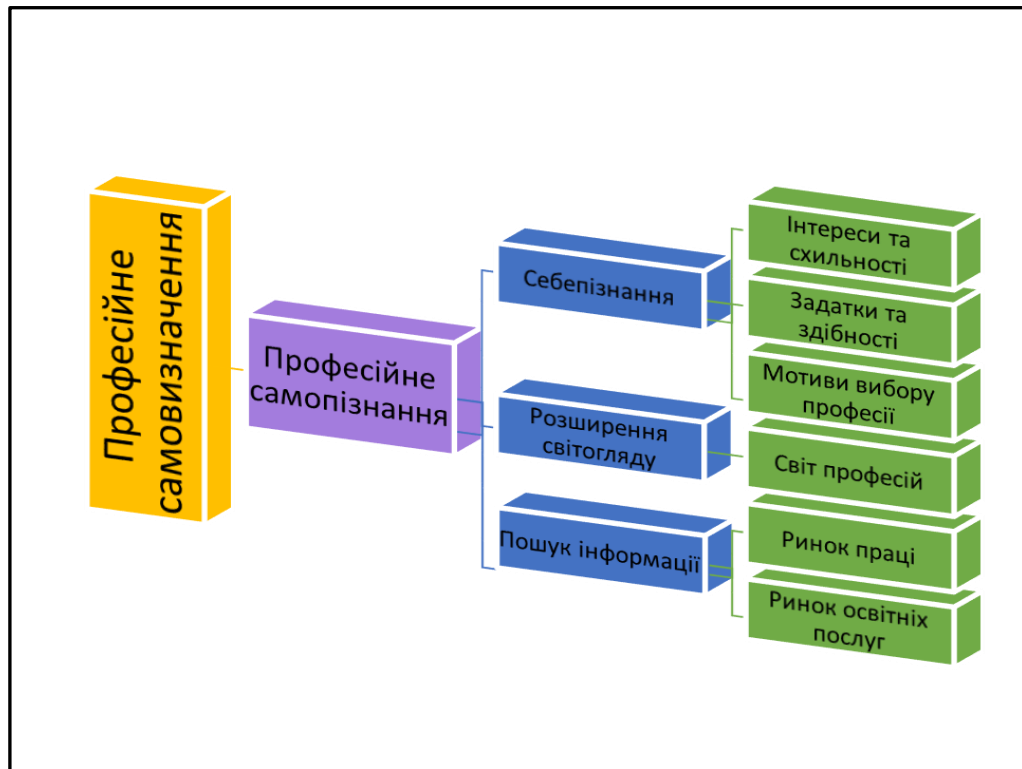

Рис. 2.2. «Три кити» тренінгу «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!» (за власно розробленою концепцією)

Тренінг, на наш погляд сприяє формуванню мотивів, які спонукають до праці і професійної діяльності, самодетермінації, розвитку власної активності, усвідомлення своєї позиції, що іншими словами, допомагає учням-випускникам у їх власному свідомому та відповідальному професійному самовизначенні. У Додатку Б подано наочно фотофіксацію одного з тренінгових днів.

Порівняльні результати експериментальної та контрольної груп на першому, констатуючому експерименті першого порядку, та третьому,

констатуючому експерименту другого порядку, щодо визначення майбутньої професії, наочно подано на Рисунку 2.3.

Таким чином, можна зробити висновки, що результати 4 – Ел курсу – контрольної групи щодо визначення майбутньої професії (обрали професію) на третьому етапі незначно підвищилися в результаті роботи над тестами, що самі по собі є рефлексивними. Щодо результатів 4 – Ен курсу можна зробити висновки, що учні експериментальної групи на питання щодо визначеності ними майбутньої професії (обрання професії) на третьому етапі значно підвищили свої результати (на 14%) внаслідок корекційно-розвивальних занять у рамках проєкту «Мій вибір професії – свідомий крок у майбутнє!»

Рис. 2.3. Порівняльні результати опитування щодо визначення майбутньої професії учнів 4 - Ел та 4 – Ен курсів на першому і третьому етапах дослідження

Порівняння результатів експериментальної групи на I та III етапах експерименту щодо результату тесту «Я-Інший, Кар'єра-Справа» свідчить, що деякі учні переглянули свою точку зору, мотивацію та спрямованість на вибір майбутньої професії, що в кількісних показниках складає підвищення на 18%., що наочно подано на рисунку 2.4. Такі дані тесті свідчать про результативність корекційно-розвивальних занять у рамках проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»

Рис. 2.4. Узагальнені результати тесту «Я – Інший, Кар'єра - Справа» учнів 4 – Ен та 4 – Ел курсів на I та III етапі експерименту

Висновки до другого розділу

За узагальненими результатами, що отримані в попередньому лонгітюдному дослідженні з'ясована та підтверджена актуальність обраної

для наукового дослідження теми та виявлена необхідність проведення заходів профорієнтаційної спрямованості в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів.

Узагальнюючи вищесказане та враховуючи, що професійне самовизначення – це процес прийняття рішення особистістю при виборі майбутньої трудової діяльності й конкретної професії, що передбачає самооцінку особистістю власних індивідуальних професійно-психологічних якостей і зіставлення своїх можливостей і вимог професії до майбутнього спеціаліста, нами було розроблено соціально - педагогічний проєкт профорієнтаційної спрямованості «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!».

У рамках проєкту розроблено комплекс корекційно-розвивальних вправ у вигляді тренінгу «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!», який складається з трьох блоків.

Під час наукового дослідження та практичної корекційно-розвивальної роботи з учнями паралелі 11-х класів Одеського юридичного ліцею визначено, що цей проєкт сприятиме розвитку більшості компетентностей учнів, зазначених у концептуальних положеннях Нової української школи.

Проєкт створено з урахуванням вікових особливостей учнів. У дослідницькій роботі здійснено чіткий та якісний опис структури проєкту та аналіз його складових, визначено етапи експериментальної діяльності в межах програми, зроблено узагальнений кількісний аналіз результатів дослідження, що наочно та докладно подано у вигляді таблиць і рисунків, зроблено кількісний та якісний аналіз результатів, що дозволяє зробити позитивні висновки щодо використання програми цього проєкту.

ВИСНОВКИ

1. В результаті аналізу теоретико-методологічної літератури з обраної теми дослідження визначено та уточнено поняття «професійне самовизначення», а саме: «професійне самовизначення» – це комплексне явище, яке характеризується рядом внутрішніх психічних процесів, розвиток яких проявляється в формуванні новоутворень і особистісних якостей, що приводять до певного результату на різних етапах вибору напрямку професійної освіти й вибору професійної діяльності.

2. Встановлено, що нове прочитання та осмислення безсмертних творів Григорія Сковороди сучасною молоддю, актуалізує розвиток їх мотиваційно-ціннісної сфери, процесу самопізнання власних спонукань, інтересів, мотивів, цінностей, які й визначають діяльність і поведінку як зараз, так і в майбутньому житті.

3. З'ясовано основні орієнтири «прочитання» Григорія Сковороди в контексті концепції Нової української школи: ідеї сродності праці – професійне самовизначення юнаків – випускників ЗНЗ – освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти – професіонали, які поведуть українську економіку вперед у ХХІ століття.

4. З'ясовано, що проєкт розвиває в учнях - випускниках ЗНЗ, перш за все, прагнення до самопізнання, того своєрідного пускового механізму всіх самопроцесів особистості, як саморозвиток, самопроєктування, самовизначення як професійне, так і життєве, самовдосконалення тощо.

5. Установлено, що всі «активності» у рамках проєкту є тими безпосередніми факторами, які спонукають учнів проявляти свою фізичну та інтелектуальну активність, формуючи процесуально-змістовні мотиви особистості випускників.

6. Проведено аналіз розвитку ключових компетентностей під час діяльності з створення проєкту «Мій вибір професії – свідомий крок у майбутнє!».

7. Охарактеризовано головні складові проєкту «Мій вибір професії – свідомий крок у майбутнє!».

8. Розроблено комплекс корекційно-розвиткових вправ у вигляді тренінгової програми і авторську концепцію «Три кити» тренінгу «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!».

9. Розроблено інформаційні матеріали щодо профілактичних та просвітницьких заходів у рамках виховної роботи ліцею, буклети тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абульханова-Славська К. О. Стратегія життя. – URL: <https://studfile.net/preview/3066911/>
2. Гінзбург М. Р. Психологічний зміст особистісного самовизначення. – URL: <https://studfile.net/preview/8845471/page:26/>
3. Головаха Є. І. Життєва перспектива і професійне самовизначення молоді. – Київ: Наукова думка, 1988. – 144 с.
4. Єгорова Є. В. Психологічне дослідження професійного самовизначення старшокласників з різним типом усвідомлення проблеми вибору професії. Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні. 1992 – 2001. Зб. Наук. пр. до 10-річчя АПН України. Частина 1. – Харків, «ОВС». – 2002. – С. 384-394.
5. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380
6. Йосипенко С. Л. Філософія Григорія Сковороди: проблеми, напрямки і історія дослідження. / С. Л. Йосипенко. – URL: <https://goo.su/BIfP>
7. Філатова Н. В. Використання сучасних освітніх технологій в профорієнтаційній роботі загальноосвітнього навчального закладу / Н. В. Філатова // Наука і освіта. – 2013. – №1-2. – С. 231-236
8. Климчук В. О. Математичні методи у психології: навчальний посібник / В. О. Климчук. – Київ: Освіта України, 2009. – 280 с.
9. Кондаков І. М. Психологія: ілюстрований словник. – URL: <https://telegra.ph/Kondakov-i-m-psihologiya-illyustrirovannyj-slovar-09-14>
10. Концепція «Нової української школи» / Кабінет Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р // URL: <https://nus.org.ua/>
11. Кухарчук А. М. Професійне самовизначення учнів. – URL: <https://studfile.net/preview/2494050/page:3/>
12. Маркова А. К. Психологія професіоналізму. – URL: <https://studfile.net/preview/3292924/>

13. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. – URL: // www.mon.gov.ua
14. Побірченко Н. А., Марченко І. Б. Організаційно-психологічні умови професійної орієнтації в загальноосвітній школі. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Проблеми сучасної психології. 2009. Випуск 6. Частина 2. С. 175-185.
15. Професія. Кар'єра. Успіх. Метод. посіб. / Автори упоряд.: Лях Т. Л., Малієнко Ю. М., Троценко Н. Є., Цюман Т. П., Шеламкова А. М., за заг. ред.: Т. П. Цюман. – К.: Основа – Принт, 132 с.
16. Психологія. Словник. – URL: <http://surl.li/eegeq>
17. Резапкіна Г. В. Психологія і вибір професії: програма передпрофільної підготовки. Учб.-метод. посіб. для психологів и педагогів. – URL: <https://goo.su/Fqpp9y>
18. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К.: Наукова думка. 1973. – Т. 1. - 532 с. – Т. 2. - 576 с.
19. Тодорова М. М., Філатова Н. В. Управління профорієнтаційною роботою в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. // Серія: Управління навчальними закладами. – Одеса: Видавництво «Фенікс», 2014. – 247 с.
20. Філатова Н. В. Григорій Сковорода. «сродна праця» і профорієнтація військовослужбовців, слухачів курсів в межах проекту «Україна-Норвегія», як умова їх успішної соціальної адаптації. / Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посіб. для професійної підготовки військовослужбовців ЗС України, звільнених в запас. Проект «Україна-Норвегія». – Вип. 5, 2017. – Одеса: Бондаренко М. О. – 2017. — С. 167-187

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

1. Авторська АНКЕТА

ПІБ _____ Клас _____ Вік _____ Дата _____

1. Чи визначилися ви з майбутньою професією? (обраний варіант підкреслити)

ТАК	НІ
-----	----

2. На Вашу думку, що означає термін «сродна праця»? (обведіть один правильний варіант)

- а) коли місце роботи передається у спадок;
- б) діяльність людини, спрямована на задоволення лише матеріальних потреб;
- в) споріднена справа, яка відповідає інтересам, перевагам та здібностям людини;
- г) забезпечення працевлаштування інвалідів.

3. Нижче наведено уривок з «Дружньої розмови про душевний світ», своєрідної «Абетки Миру», Г. Сковороди. (впишіть слова, яких не вистачає)

«Щасливий той, хто живе по волі благого Духа - Господь буде на всіх путях його. А що нас вводить у пагубу, так це оці чотири речі: _____ за те, що тобі не підходить; _____ обов'язок, противний твоїй природі; _____, до чого не родився; _____, з ким не рожденний дружити».

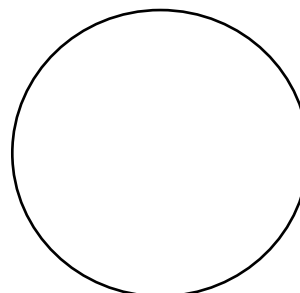
(нести, любитися, боротися, обучатися, кохатися, розважатися, дружити, спілкуватися, братися)

4. На Ваш погляд, наскільки важливим є «себепізнання» для вибору майбутньої професії? (оцініть за 10-ти бальною шкалою)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Нарисуйте графічну діаграму відповідальності за ваш вибір професії. Хто і в якому обсязі несе відповідальність за це рішення? (визначте сектори відповідальності)

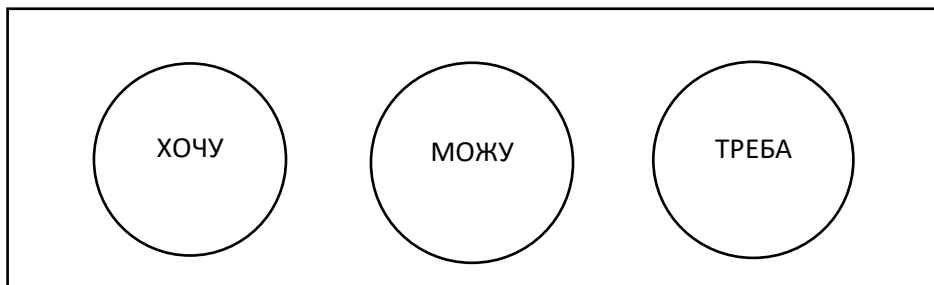
- 1. Вчителі
- 2. Батьки
- 3. Психологи (профконсультанти)
- 4. Друзі
- 5. Я
- 6. Усвідомлений вибір професії включає поєднання наступних компонентів:

- ХОЧУ – інтереси та схильності, мрії та бажання і т. д.;
- МОЖУ – задатки та здібності, знання, уміння, навички, стан здоров'я і т. д.;
- ТРЕБА - попит професії на ринку праці (регіон, країна) та освітній простір

навчання згідно до вибраної професії.

Перед вами кола «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА».

При умові успішного вибору професії як вони будуть розташовані, на вашу думку?

A large empty rectangular box intended for the user to write their response to the question about the arrangement of the circles.

7. Кожна людина має свої індивідуальні особливості. До них належать інтереси та схильності, задатки та здібності. (запишіть свої власні особливості)

<i>Інтереси («я хочу знати», активна пізнавальна спрямованість людини на певний предмет, явище або діяльність, пов'язана зазвичай з позитивним емоційно забарвленим відношенням)</i>	
<i>Схильності («я хочу зробити», стійке прагнення займатися певною діяльністю)</i>	
<i>Задатки («я наділений цим від народження», вроджені особливості людини: анатомо-фізіологічні особливості будови мозку, органів чуття)</i>	
<i>Здібності («я це можу, роблю та розвиваю», індивідуально - психологічні особливості, які проявляються в діяльності і є умовою</i>	

успішності її виконання, потенційні можливості людини)	
--	--

8. Наскільки сучасна ситуація ринку праці (сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу) впливає на Ваш власний вибір майбутньої професії? (оцініть за 10-ти бальною шкалою)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

9. Наскільки сучасна ситуація на ринку освітніх послуг Одеського регіону відповідає обраної вами освітньої траєкторії подальшого навчання відповідно майбутньої професії? (оцініть за 10-ти бальною шкалою)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

10. Чи маєте Ви альтернативний освітній та професійний напрямок, яким скористаєтесь у разі потреби?

ТАК	НІ
-----	----

11. «За і проти»: заповніть, будь ласка, таблицю, враховуючи, що переваги та недоліки - це внутрішні чинники, які залежать від Вас, а можливості та перешкоди - зовнішні, які від Вас не залежать.

<i>Недоліки</i>	<i>Переваги</i>
<i>Перешкоди</i>	<i>Можливості</i>

Переваги — це особистісні якості, схильності, здібності, знання і уміння, які допоможуть вам в досягненні поставлених цілей.

Недоліки — це шкідливі звички, відсутність досвіду, знань і навичок, які можуть утруднити досягнення поставлених цілей.

Одні і ті ж якості можуть розглядатися і як сильні, і як слабкі — наприклад, молодість і зрілість, авантюризм і обережність.

Можливості — це сприятливі зовнішні умови.

Перешкоди — несприятливі зовнішні умови. До зовнішніх умов можна віднести ситуацію на ринку праці, стан економіки, наявність або відсутність друзів і однодумців і ін.

Зважте все «за і проти», щоб прийняти остаточне рішення про свою професійну кар'єру.

Дякуємо за участь в анкетуванні!

2. МЕТОДИКА «ВИЗНАЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ»

(за Є. І. Головахою)

Інструкція. Прочитайте судження про професії і виберіть два з них, що найбільш відповідають вашим поглядам.

1. Найбільшою мірою реалізувати свої фізичні можливості, проявити силу, спритність, вольові якості.	5. Працювати в хороших умовах, в таких, щоб робота не була виснажливою, не викликала негативних емоцій.
2. Досягти високого соціального становища, популярності, слави, отримати визнання оточення.	6. Мати достатньо енергії і часу для захоплень, спілкування з друзями і близькими.
3. Отримувати високий заробіток, що забезпечує хороші матеріальні умови.	
4. Проявляти творчу ініціативу, повністю розкрити свої інтелектуальні здібності.	

Якщо вибрані вами судження знаходяться в лівій частині таблиці (професійна мотивація), то в даний момент для вас актуальна професійна самореалізація (вибір професії й шляхів її отримання, професійне зростання і кар'єра).

Якщо вибрані судження знаходяться в правій частині таблиці (внепрофесійна мотивація), то в даний момент для вас важливіші питання, не пов'язані з професійною самореалізацією (сім'я, здоров'я, особистісне зростання, яке не завжди пов'язане з професійним).

Якщо вибрані вами судження опинилися в різних частинах таблиці, то ваша мотивація носить суперечливий характер. Вирішіть, що для вас в даний момент важливіше - професійне самовизначення або інші питання.

3. МЕТОДИКА «ФОРМУЛА ПРОФЕСІЇ» (методика М. С. Пряжникова в модифікації Г. В. Резапкіної)

Інструкція. Уважно прочитайте ознаки професій і підкресліть найпривабливіші для вас цілі, предмети, засоби і умови праці (1-2 варіанти).

1. Цілі праці : 1.1. Оцінювати, перевіряти. 1.2. Досліджувати що-небудь, робити відкриття. 1.3. Перевозити, переміщати людей, вантажі. 1.4. Виготовляти які-небудь предмети. 1.5. Учити, виховувати, консультиувати. 1.6. Створювати витвори мистецтва. 1.7. Керувати людьми. 1.8. Обслуговувати кого-небудь або що-небудь .	2. Предмет праці : 2.1. Людина. 2.2. Інформація. 2.3. Фінанси. 2.4. Техніка. 2.5. Мистецтво. 2.6. Тварини і рослини. 2.7. Вироби і продукти. 2.8. Природні ресурси.
3. Засоби праці : 3.1. Ручні. 3.2. Механічні. 3.3. Автоматичні. 3.4. Комп'ютерні. 3.5. Мислення. 3.6. Голос, міміка, пантоміміка. 3.7. Фізичні можливості організму. 3.8. Органи чуття.	4. Умови праці : 4.1. Побутовий мікроклімат. 4.2. Приміщення з великою кількістю людей. 4.3. Роз'їзди і відрядження. 4.4. Відкрите повітря. 4.5. Екстремальні умови. 4.6. Робота вдома. 4.7. Особливі умови. 4.8. Підвищена відповідальність.

З кожної групи виберіть і запишіть найпривабливішу для вас характеристику.

Цілі: _____

Предмет: _____

Засоби: _____

Умови: _____

Якщо ви вже вибрали професію, подумайте, чи відповідає вона цим характеристикам. Якщо ні – спробуйте змоделювати її за цими ознаками.

4. МЕТОДИКА «Я - ІНШИЙ, КАР'ЄРА - СПРАВА»

(за Г.В. Резапкиною)

Інструкція. Щоб визначити, що на сьогоднішній день для вас важливе, а що – не зовсім, оцініть варіанти відповідей, поставивши в клітинах на перетині номера питання і варіантів відповіді (А, Б, В, Г) бали від 0 за варіант, який незначний до 3-х балів за найважливіший для вас варіант. Не можна ставити однакові бали в одному рядку!

1. Мені подобається:

- А) мати багато вільного часу;
- Б) досягати успіху в усіх справах;
- В) робити подарунки своїм друзям;
- Г) знаходити красиве рішення важкої задачі.

2. Мій девіз:

- А) «Робота не вовк, в ліс не втече»;
- Б) «Хочеш жити - умій крутитися»;
- В) «Що віддав, то твоє»;
- Г) «Хороший продавець і хороший ремонтник ніколи не голодуватимуть».

3. Найкраща робота для мене - та, яка:

- А) не заважає мені жити своїм життям;
- Б) дає можливість швидкого просування по службі;
- В) потрібна людям;
- Г) цікава.

4. Щастя для мене – це:

- А) можливість жити в своє задоволення;
- Б) висока посада і хороша заробітна платня;
- В) благополуччя моїх друзів і близьких;
- Г) можливість займатися улюбленою справою.

Обробка результатів. Підрахуйте і запишіть в нижньому рядку суму балів по кожному стовпцю (А, Б, В, Г):

9-12 балів - яскраво виражена спрямованість особистості;

5-8 балів - помірно виражена спрямованість;

0-4 балів - спрямованість не виражена.

Інтерпретація результатів.

А) «Я». Для вас дуже важливий власний спокій і благополуччя. У цьому немає нічого страшного, якщо ви знаходитеся на утриманні багатих родичів. Проте слід пам'ятати, що низька активність, надмірна концентрація на собі і відсутність потреби в діяльності можуть бути ознаками стомлення або захворювання.

Б) «Кар'єра». Ймовірно, вам близькі і зрозумілі закони «ринку». У майбутній професії для вас важлива можливість кар'єрного росту. Життєвий успіх у вашому розумінні - це високооплачувана посада. Якщо для вас сенс життя - кар'єра, ви ризикуєте втратити себе і близьких в гонитві за горизонтом.

В) «Інший». Ви належите до рідкісного типу людей, для яких інтереси і благополуччя інших людей не менш важливі, ніж власні. Ваш вибір говорить про особистісну зрілість і душевне здоров'я. Чим би ви не займалися, ваше відношення до людей завжди буде для вас джерелом енергії і радості життя.

Г) «Справа». Яку б діяльність ви не обрали, ви будете успішним професіоналом. Головне, щоб ваша професія не закривала від вас сенс життя, який не зводиться до роботи.

5. БЛАНК ДО МЕТОДИКИ «Я - ІНШИЙ, КАР'ЄРА - СПРАВА»

(за Г. В. Резапкіною)

ПІБ _____ Клас _____ Вік _____ Дата _____

Інструкція. Щоб визначити, що, для вас сьогодні важливо, а що – на другому плані, оцініть варіанти відповідей, поставив бали від 0 за варіант, який для вас не суттєвий до 3-х балів за самий значимий варіант. Неможна ставити однакові бали в одному рядку! Потім підрахуйте и запишіть в нижньому рядку суму балів:

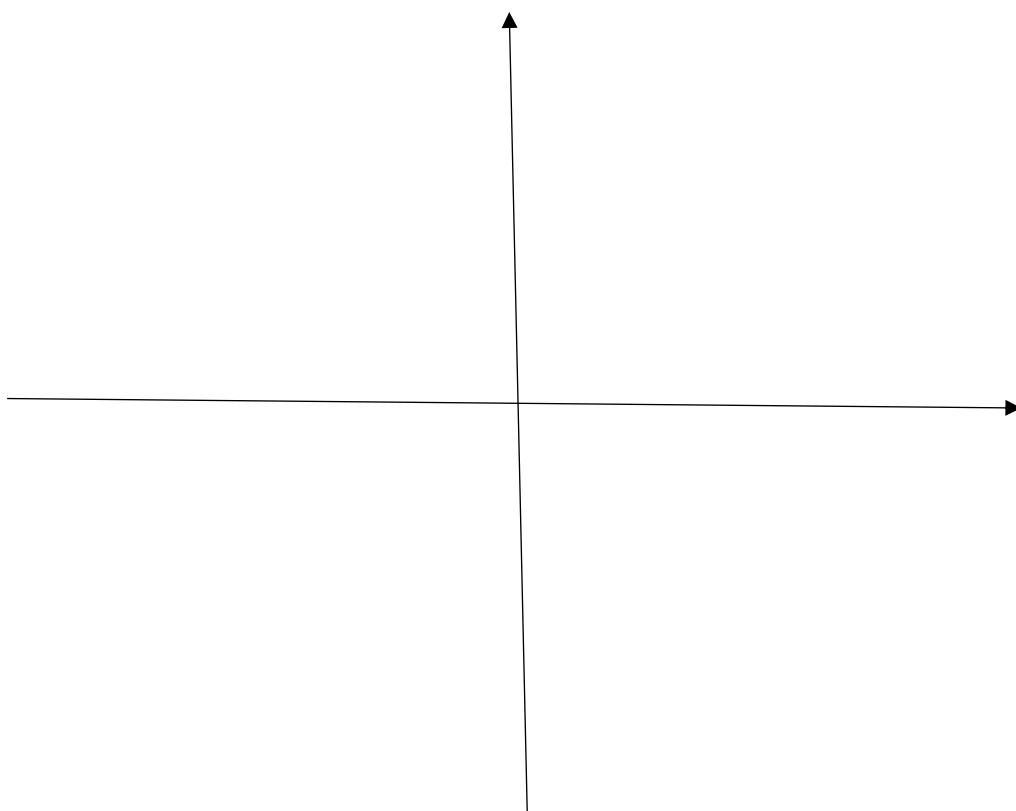
9-12 балів – спрямованість особистості яскраво виражено;

5-8 балів – спрямованість особистості помірно виражено;

0-4 балів –спрямованість не виражено.

№	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				
Σ				

Для наочності побудуйте графік спрямованості особистості. Чим далі точка від центру, тим спрямованість особистості яскравіше виражено. На осях відзначте від 1 до 12.

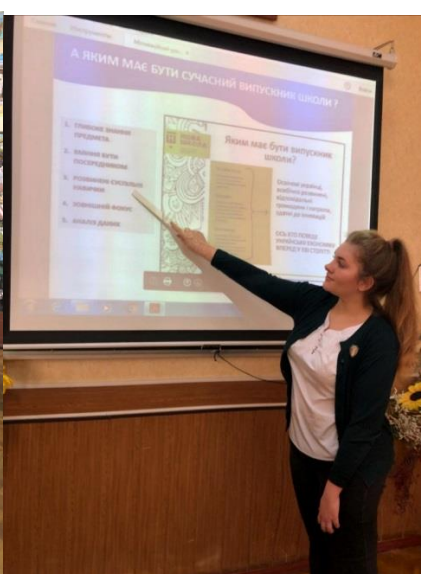
ДОДАТОК Б

1. ФОТОФІКСАЦІЯ ПЕРШОГО ЕТАПУ - КОНСТАТУЮЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ, СПРЯМОВАНОГО НА ВСТАНОВЛЕННЯ ІСНУЮЧИХ НА МОМЕНТ ЕКСПЕРИМЕНТУ ХАРАКТЕРИСТИК ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ ДОСЛІДЖУВАНОГО ЯВИЩА

2. ФОТОФІКСАЦІЯ ДРУГОГО ЕТАПУ - ФОРМУЮЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ, СПРЯМОВАНОГО НА РОЗВИТОК САМОПІЗНАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

ДОДАТОК В

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЇХ АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ У РАМКАХ ПРОЄКТУ «МІЙ ВИБІР ПРОФЕСІЇ – МІЙ СВІДОМИЙ КРОК У МАЙБУТНЄ!»

Отримані результати дослідження за власно розробленою анкетною на першому етапі, констатуючому експерименті, показали, що з вибором професії визначилися 34% учнів 4 – Ен та 76% учнів 4 – Ел курсів Одеського юридичного ліцею, що наочно подано у вигляді діаграм на Рисунку 1.

Рис.1. Результат опитування щодо визначення майбутньої професії учнів 4 – Ен та 4 – Ел курсів

Нами зроблено порівняльний аналіз результатів учнів обох класів, що подано на Рисунку 2 та визначено експериментальну та контрольну групи.

На питання анкети щодо освіченості учнів щодо знання творчості видатного українського мислителя та педагога Григорія Сковороди та визначення дефініції «сродна праця» результати розподілилися таким чином: 75% учнів 4 – Ел курсу відповіли правильно всупереч відповідям учнів 4 – Ен курсу, що склали 33 %, що подано наочно на Рисунку 3.

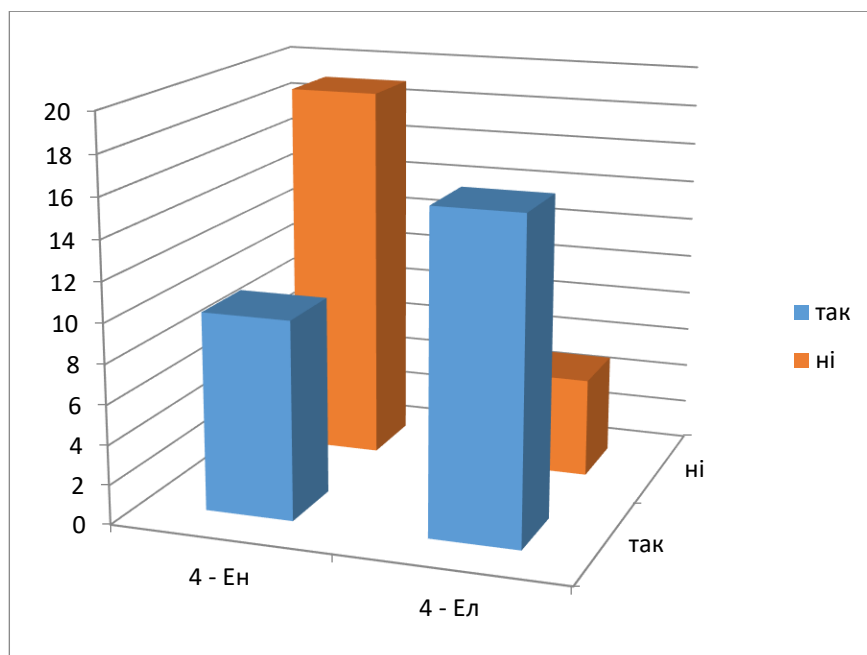

Рис.2. Порівняльний аналіз результатів учнів експериментальної та контрольної груп щодо визначення майбутньої професії

На питання анкети щодо освіченості учнів щодо знання творчості видатного українського мислителя та педагога Григорія Сковороди та визначення дефініції «сродна праця» результати розподілилися таким чином: 75% учнів 4 – Ел курсу відповіли правильно всупереч відповідям учнів 4 – Ен курсу, що склали 33 %, що подано наочно на Рисунку 3.

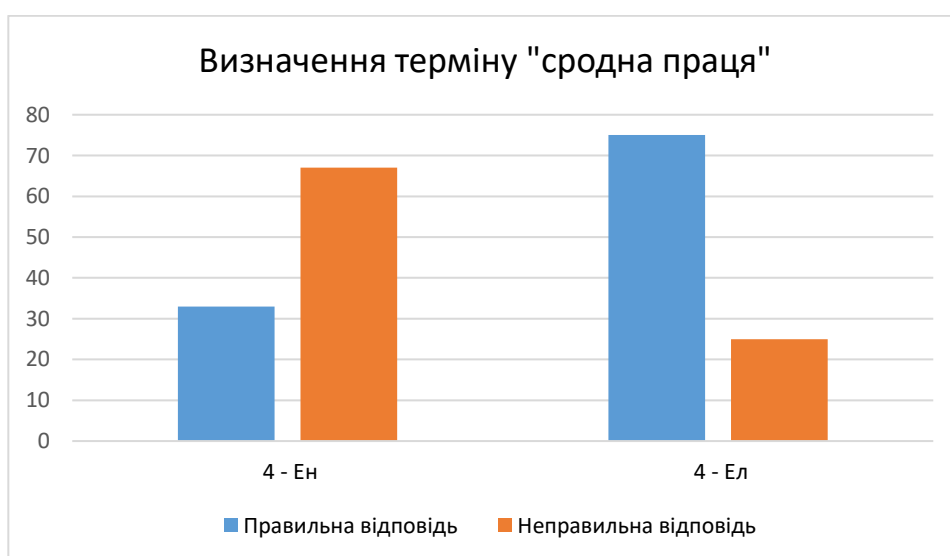

Рис.3. Порівняльний аналіз результатів учнів експериментальної та контрольної груп щодо визначення терміну «сродна праця»

За результатами завдання, у якому потрібно було вставити відсутні слова з уривку «Дружньої розмови про душевний світ» Г. Сковороди, можна зробити наступні висновки: учні 11-х класів, як експериментальної, так і контрольної груп, знайомі з працями видатного українського філософа та мають уявлення про фактори, які роблять людину щасливою згідно до думки великого мислителя. Якщо розглянути результати в відсотковому відношенні, то це складе від 50% до 67% учнів, що впоралися з поставленим завданням.

Більшість учнів вважають, що «себепізнання» є важливим та значимим процесом, невід’ємною складовою вибору майбутньої професії. Відповіді 4-Ел курсу переважно розміщені у континуумі від 7 до 10 балів з десяти можливих проти відповідей 4-Ен курсу, які розміщено у континуумі від 5 до 7 балів.

Відповідаючи на питання щодо розподілу відповідальності за вибір професії більшість учнів 4-Ел курсу вважають, що власний вибір має велике значення для вибору як життєвого, так і професійного шляху. Якщо зобразити відповіді у вигляді кругової діаграми, де 100% це загальна відповідальність, то власний вибір займає від 25% (найменший показник) до 83% (найбільший показник). Рівень середнього показнику складає 30% - 40%. Результати 4-Ен курсу більш неоднозначні й виглядають таким чином: континуум склав від 10% до 90%, а середній результат – 35%. Отже, середній результат двох груп при розбіжності крайніх показників становить 35%.

Щодо розуміння важливих компонентів вибору професії «ХОЧУ», що включає інтереси та схильності особистості, її мрії та бажання; «МОЖУ» – задатки та здібності, знання, уміння, навички, стан здоров’я; «ТРЕБА» – знання щодо попиту професії на ринку праці в регіоні, країні та розуміння де і як учень бажає отримати відповідну освіту, своєрідну власну освітню траєкторію визначено наступне: кількісний аналіз середніх результатів склав 54% для одного (4 – Ен) та 57% для другого класу (4 – Ел).

Кожна людина має свої індивідуальні особливості та одне із завдань анкети допомогло учням замислитися над цим. За результатами кількісного та якісного аналізу, нами з'ясовано, що більшість учнів схильні до рефлексії, вміють аналізувати свої інтереси, схильності, задатки та здібності. Серед інтересів більшість визначили захоплення спортом, музикою, танцями, співом, малюванням, фотографією, читанням художніх книг, а деякі визначають і захопленість навчальною, спеціальною профільною (юридичною) літературою. Але є й такі цікаві відповіді, як захоплення ремонтом двигунів мотоциклів, учень робить зауваження, що «з уважністю в мене проблеми, але, коли ремонтуєш, встановлюєш та згодом тестуєш двигун, то в мене максимальна концентрація уваги» та доповнює, коли мова йде про здібності «я розвиваю свою концентрацію та координацію».

Серед схильностей визначено такі сфери й області знань та діяльності, як юридична справа, педагогіка, психологія, математика, фізика, перукарське мистецтво, мистецтво візажу та інше.

Щодо здібностей, одинадцятикласники визначили наявність музикального слуху, творче бачення світу, критичне мислення, спортивні досягнення й, навіть, хист до торгування.

На думку ліцеїстів 4-Ел курсу, врахування впливу сучасної ситуації ринку праці (сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу) при власному виборі майбутньої професії за 10-ти бальною шкалою виглядає таким чином: 13 учнів вважає, що вплив сильний (8-10 балів), а інші обрали від 5 до 7 балів, що дозволяє зробити висновок, щодо наявності середнього рівня впливу .

Бали	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
К-ть учнів	0	0	0	0	1	1	6	8	1	4

Учні 4-Ен курсу вважають, що вплив сучасної ситуації ринку праці на формування власного вибору майбутньої професії за 10-ти бальною шкалою

виглядає таким чином: 12 учнів вважають, що вплив сильний (8-10 балів), але більша частина (17 учнів) обрала відповіді у континуумі від 5 до 7 балів, що говорить про середній рівень впливу.

Бали	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
К-ть учнів	0	0	0	0	2	9	6	4	5	3

Під час дослідження впливу сучасної ситуації на ринку освітніх послуг Одеської області на формування вибору професії було з'ясовано, що регіон не може в повній мірі задовольнити освітні потреби більшості, на думку учнів. З 21 учня 4-Ел курсу 11 осіб розмістили свій вибір у континуумі 8-10 балів з 10-ти можливих, інші ж оцінюють вірогідність отримання своєї професійної освіти в Одеському регіоні у 6-7 балів.

Ситуація в 4-Ен курсі більш неоднозначна: 9 учнів задовільнені станом сучасного Одеського ринку освітніх послуг (континуум від 8 до 10 балів), а 20 осіб оцінили його стан у континуумі з 4 до 7 балів.

Отже, середній результат обох груп при розбіжності крайніх показників оцінюється у 7-8 балів з 10 можливих. Вважаємо, що такий результат пов'язано з поганою обізнаністю учнів щодо різноманіття освітніх послуг регіону й це передбачає поліпшення та поширення профорієнтаційних заходів у закладі освіти, які включають інформування учнів щодо профільної освіти.

Щодо відповідей на питання наявності в учнів альтернативного напрямку освіти отримано наступні результати, що наочно подано на Рисунку 4.

65% учнів 4 – Ен мають альтернативний освітній напрямок, а 35% ні. Щодо учнів 4 – Ел результати розподілені так: 57% мають, а 43% не мають альтернативи.

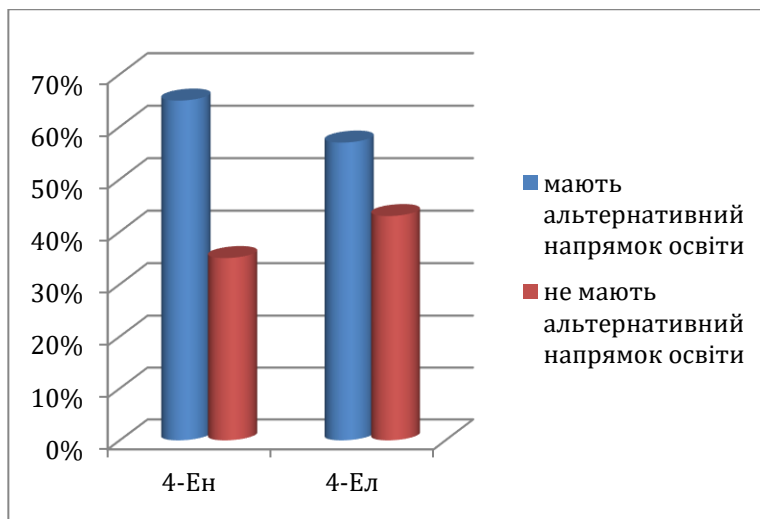

Рис.4. Порівняльний аналіз результатів учнів експериментальної та контрольної груп щодо наявності альтернативного освітнього та професійного напрямку

Рефлексійна вправа «За і проти», розміщена в анкеті, спрямована на виявлення переваг, недоліків, можливостей та перешкод, аналіз яких допоможе прийняти остаточне рішення про свою професійну кар'єру.

Визначаючи свої «переваги», ліцеїсти розглядали власні особистісні якості, схильності, здібності, знання, уміння, які допоможуть їм у досягненні поставлених цілей. Найчастіше учні виділяли свої творчі та комунікативні здібності, працелюбність та активність, позитивний погляд на світ, вміння швидко пристосовуватися до змін, хист до спорту, який виховує силу волі та відповідальність.

Серед «недоліків» учні визначали шкідливі звички, відсутність досвіду, лінь, невідповідальність та несамотійність, відсутність чіткої мети, тобто все те, що, на їх думку, може утруднити досягнення поставлених цілей.

Серед «можливостей», тобто сприятливих зовнішніх умов, визначено підтримку батьків, друзів, затребуваність обраної учнями професії на ринку праці та інформованість в освітньому й професійному середовищі.

Визначаючи «перешкоди», тобто те, що є незалежним від наших дій, є ситуація на ринку праці, відсутність освітніх закладів відповідно до обраного

профілю, стан сучасної економіки, маленька заробітна плата, відсутність друзів і однодумців.

Порівняльні результати учнів експериментальної та контрольної груп з тесту «Я – Інший, Кар'єра – Справа» на першому, констатуючому експерименту першого порядку наочно подано на Рисунку 9.

Спрямованість учнів 4 – Ел курсу на вибір професії та трудову діяльність (55%) всупереч результатам, отриманим у 4 – Ен курсі (30%) значно більша. В інтерпретації до тесту визначено, що «неважливо, яку діяльність буде обрано, ви будете успішним професіоналом. Головне, щоб обрана професія не закривала від вас сенс життя, який не зводиться тільки до роботи».

Щодо розподілу варіантів відповідей учнів обох груп (методика Є. І. Головахи («Визначення мотивації»)) визначено, що більша половина експериментальної групи (4 – Ен курс) обрала судження, які відповідають їх поглядам, з різних частин таблиць, тобто їх мотивація носить суперечливий характер. Наразі, вони не знають, що для них в даний момент важливіше - професійне самовизначення або інші питання. На відміну від учнів 4 – Ел курсу, майже усі одинадцятикласники з екологічного курсу обрали відповіді з лівої частини таблиці й це свідчить про те, що для них актуальна професійна самореалізація (вибір професії й шляхів її отримання, професійне зростання і кар'єра).

Метою дослідження «Формули професії» М. С. Пряжникова є оперативний пошук або уточнення найбільш привабливої для оптанта професії (групи професій), а також знайомство з основними характеристиками професійної праці. Результати обробки даних щодо цієї методики показали, що як експериментальна, та і контрольна групи не орієнтуються в ознаках професії: цілях, предметах, засобах і умовах праці.

Після проведення заходу профорієнтаційної спрямованості в рамках проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!» було отримано «зворотній зв'язок», аналіз якого визначив, що значна більшість учнів навіть

не уявляла, що диференціювати професії можливо за такими ознаками як цілі праці, предмети праці, залежно від засобів та умов праці.

Порівняльні результати експериментальної та контрольної груп на першому, констатуючому експерименту першого порядку, та третьому, констатуючому експерименту другого порядку, наочно подано на Рисунку 6.

Таким чином, можна зробити висновки, що результати 4 – Ел курсу – контрольної групи щодо визначення майбутньої професії (обрали професію) на третьому етапі незначно підвищилися в результаті роботи над тестами, що самі по собі є рефлексивними.

Щодо результатів 4 – Ен курсу можна зробити висновки, що учні експериментальної групи на питання щодо визначеності ними майбутньої професії (обрання професії) на третьому етапі значно підвищили свої результати (на 14%) внаслідок корекційно-розвиткових занять у рамках проєкту «Мій вибір професії – свідомий крок у майбутнє!»

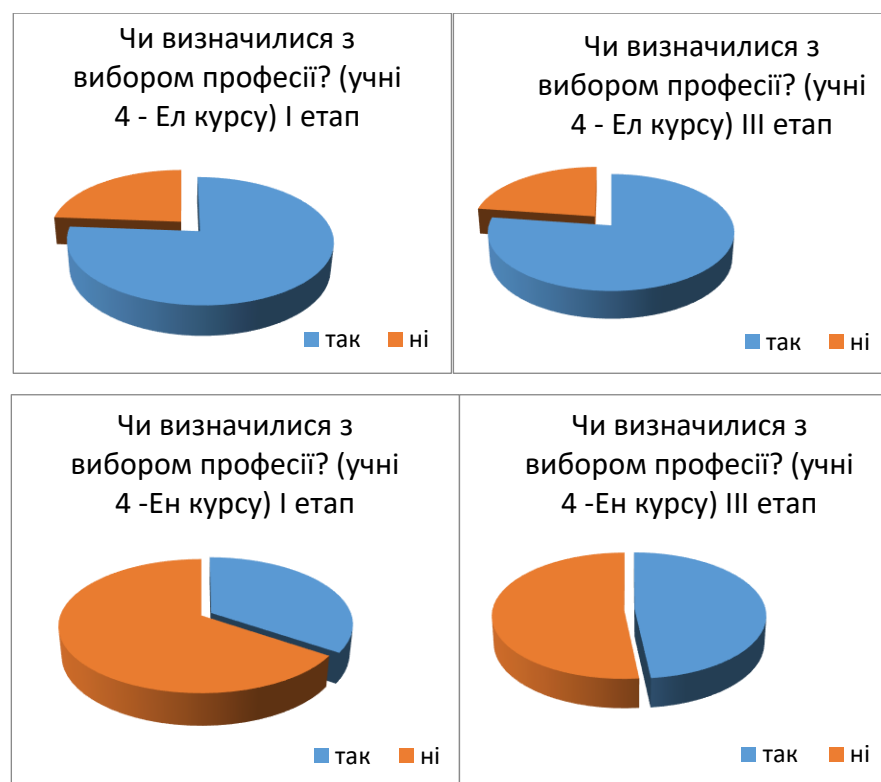

Рис. 6. Порівняльні результати опитування щодо визначення майбутньої професії учнів 4 - Ел та 4 – Ен курсів на першому і третьому етапах дослідження

Узагальнені результати опитування учнів експериментальної та контрольної груп на III етапі щодо визначення ними терміну «сродна праця» подано наочно на Рисунку 7.

Переважає більшість учнів вважає, що «себепізнання» є одним із найважливіших процесів вибору майбутньої професії. Показники контрольної групи залишаються незмінними: вони розміщені у континуумі від 7 до 10 балів з 10-ти можливих. Всупереч вищезначеному, учні 4 - Ен курсу змінили своє бачення щодо даного питання. Континуум склав – від 8 до 10 балів.

На питання щодо розподілу відповідальності за вибір професії виявлено, що учні обох груп вважають, що власний вибір має велике значення для вибору як життєвого так і професійного шляху. Якщо зобразити відповіді 4-Ел курсу у вигляді кругової діаграми, де 100% це загальна відповідальність, то власний вибір займає від 35% (найменший показник) до 90% (найбільший показник). Рівень середнього показнику складає близько 45%. Щодо результатів 4-Ен курсу можна зробити висновок, що відповідальність за власний вибір професії вони покладають на себе – континуум склав від 40% до 95%, а середній результат – 60%. Отже, середній результат двох груп при розбіжності крайніх показників становить 53%, що на 18% більше від попередніх показників.

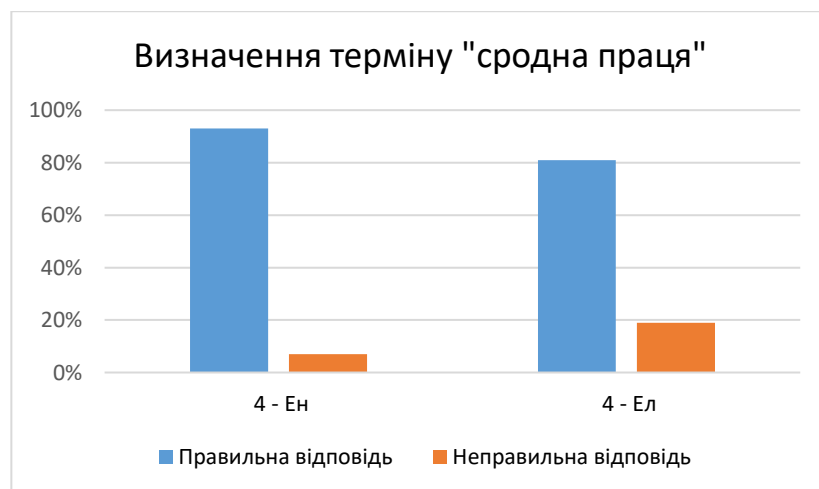

Рис. 7. Порівняльний аналіз результатів учнів експериментальної та контрольної груп на III етапі щодо визначення ними терміну «сродна праця»

Щодо розуміння важливих компонентів вибору професії «ХОЧУ», що включає інтереси та схильності особистості, її мрії та бажання; «МОЖУ» – задатки та здібності, знання, уміння, навички, стан здоров'я; «ТРЕБА» – знання щодо попиту професії на ринку праці в регіоні, країні та розуміння де і як учень бажає отримати відповідну освіту, своєрідну власну освітню траєкторію; визначено наступне: учні 4 – Ел курсу показали 67% влучності під час розташування кіл, а кількісний аналіз середніх результатів 4 - Ел курсу склав 79%.

Думка учнів 4-Ел курсу щодо врахування впливу сучасної ситуації ринку праці (сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу) при власному виборі майбутньої професії за 10-ти бальною шкалою виглядає таким чином: 14 учнів вважає, що вплив сильний (8-10 балів), а інші обрали від 6 до 7 балів.

Бали	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
К-ть учнів	0	0	0	0	0	1	6	8	2	4

Після проведення корекційно-розвиткових занять у рамках проєкту «Мій вибір професії – свідомий крок у майбутнє!» ставлення учні 4-Ел курсу до впливу сучасної ситуації ринку праці на формування власного вибору майбутньої професії змінилося: 26 учнів із 29 одинадцятикласників, які обрали економічний профіль вважають, що вплив сильний – вони обрали відповіді у континуумі від 8 до 10 балів.

Бали	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
К-ть учнів	0	0	0	0	0	0	3	5	9	12

За час дослідження учні обох груп ознайомилися з різноманітним освітнім послуг, які пропонує Одеський регіон, внаслідок цього з 21 учня 4- Ел

курсу 13 осіб задоволені сучасною ситуацією на ринку освітніх послуг регіону, а відповіді у континуумі з 7 до 10 надали 18 учнів 4 – Ен курсу.

Отже, середній результат обох груп при розбіжності крайніх показників оцінюється у 8 балів з 10 можливих.

Щодо відповідей на питання наявності в учнів альтернативного напрямку освіти отримано наступні результати, що наочно подано на Рисунку 8. 62% учнів 4 – Ел мають альтернативний освітній напрямок, а 38% ні. Щодо учнів 4 – Ен результати розподілені таким чином: 72% мають, а 28% не мають альтернативи.

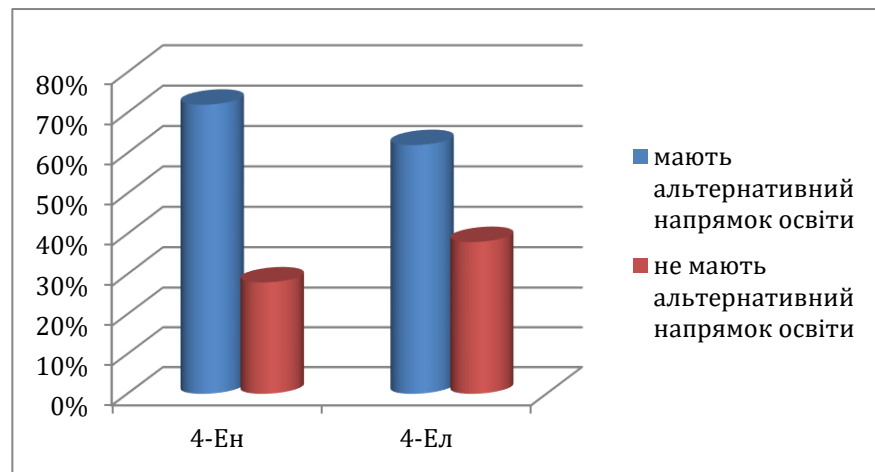

Рис.8. Порівняльний аналіз результатів учнів експериментальної та контрольної груп щодо наявності альтернативного освітнього та професійного напрямку на III етапі дослідження.

Порівняльні результати учнів експериментальної та контрольної груп з тесту «Я – Інший, Кар'єра – Справа» на першому, констатуючому експерименту першого порядку, та третьому, констатуючому експерименту другого порядку, наочно подано на Рисунку 9.

Результати учнів 4 – Ел курсу показали спрямованість одинадцятикласників на вибір професії та трудову діяльність - «Справу» (55%) всупереч результатам, отриманим у 4 – Ен курсі (30%). В інтерпретації до тесту визначено, що «неважливо, яку діяльність буде обрано, ви будете

успішним професіоналом. Головне, щоб обрана професія не закривала від вас сенс життя, який не зводиться тільки до роботи».

Порівняння результатів експериментальної групи на I та III етапах експерименту свідчить, що деякі учні переглянули свою точку зору, мотивацію та спрямованість на вибір майбутньої професії, що в кількісних показниках складає підвищення на 18%. Такі дані тесті свідчать про результативність корекційно-розвиткових занять у рамках проєкту «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»

Рис. 9. Узагальнені результати тесту «Я – Інший, Кар'єра - Справа» учнів 4 – Ен та 4 – Ел курсів на I та III етапі експерименту

ДОДАТОК Г
УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ ЛОНГІТЮДНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ

Табл.2.2

Аналіз вибору професії учнів-випускників 2017-2018 н. р. та
освітній напрямок, який вони опановують зараз

№	Профорієнтаційний вибір 2017-2018 н. р.	Реальний профорієнтаційний вибір	Влучність вибору
1.	Маркетолог	Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана. Факультет маркетингу.	+
2	Хореограф	ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Інститут мистецтв. Хореографічний факультет.	+
3	Юрист	Національний університет «Одеська юридична академія». Факультет Адвокатури.	+
4	Юрист	Київський університет права Національної академії наук України. Факультет міжнародного права.	+
5	Програміст	Національний університет «Одеська політехніка». Інститут комп'ютерних систем.	+
6	Програміст	Національний університет «Одеська політехніка». Інститут програмного забезпечення.	+
7	Програміст	Національний університет «Одеська політехніка». Інститут електромеханіки і енергоменеджменту.	-
8	Підприємець з транспортних послуг	Одеський національний морський університет. Факультет «Транспортні технології і системи на морському та річному транспорті».	+

		<i>Продовження Табл.2.2.</i>	
9	Економіст	Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Факультет романо-германської філології.	-
10	Капітан судна	Національний університет «Одеська політехніка». Інститут комп'ютерних систем.	-
11	Лікар	Одеський національний медичний університет. Медичний факультет.	+
12	Капітан судна	Одеський національний університет «Одеська морська академія». Судноводійний факультет.	+
13	Адвокат	Польща. Менеджмент.	-
14	Менеджер	Одеська національна академія харчових технологій. Факультет «Інноваційні технології харчування і готельно-ресторанний бізнес».	+
15	Художниця	Миколаївський філіал Київського Національного університету культури і мистецтв. Факультет мистецтва, дизайну одягу.	+

ДОДАТОК Д

Табл. 2.4.

Описова таблиця проєкту

«Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!»

Повна назва проєкту	Соціально-педагогічний проєкт профорієнтаційної спрямованості «Мій вибір професії – мій свідомий крок у майбутнє!».
Авторський колектив	Зозуля Олександра Олександрівна, учениця 10-Г класу (3-Г курсу) Одеського юридичного ліцею, Філатова Ніна Валентинівна, практичний психолог, викладач Одеського юридичного ліцею.
Географія проєкту	Одеський юридичний ліцей, Єкатерининська вул., 64, Одеса, Одеська область, Україна.
Учасники проєкту	Паралель 11-их класів Одеського юридичного ліцею: 4 - Ен курс (11 клас) – 29 осіб; 4-Ел курс (11 клас) - 21 особа. Класні керівники паралелі 11-их класів (Каланжова А. О. (4-Ен курс), Большая Н. В. (4-Ел курс)).
Постановка проблеми	Під час аналізу результатів анкетування виявлено наступні проблеми значної половини ліцеїстів-випускників: невизначеність з вибором майбутньої професії; відсутність альтернативи вибору, якщо вибір вже зроблено; відсутність освіченості щодо освітніх послуг регіону та стану ринку праці (попиту та пропозиції); незнання технології вибору професії; відсутність здатності до рефлексії та самоаналізу, а внаслідок цього самопізнання та професійного самовизначення.
Мета та завдання проєкту	Мета: створення умов задля розвитку свідомого, власного та відповідального професійного й життєвого самовизначення учнів-випускників та формування культурного, впевненого в собі, творчого, активного громадянина-патріота в освітньому середовищі ЗНЗ в умовах реалізації концепції Нової української школи. Завдання: 1. Скласти комплекс універсального діагностичного інструментарію (психодіагностичні тести) та власно розробити анкету з метою вивчення сучасного стану проблеми. 2. Провести психодіагностику на обраній паралелі 11-их класів. 3. Обробити та проаналізувати отримані результати психодіагностики, представити їх в узагальненому вигляді (діаграми, таблиці, схеми, презентації, буклети тощо). 4. Підібрати необхідний практичний інструментарій (корекційно-розвиткові вправи відповідної спрямованості) та розробити комплекс тренінгових занять. 5. Опрацювати сумісно з психологом і класними керівниками систему-графік класних годин та «годин психолога», на яких буде реалізовано тренінгову програму. 6. Провести тематичні тренінги для рішення завдань дослідження та рішення проблем, що було виявлено під час дослідження.

	<i>Продовження Табл.2.4.</i>
	7. Результати представити в узагальненому вигляді на семінарах для класних керівників та батьків учнів. 8. Провести повторну психодіагностику для перевірки гіпотези створення проєкту. 9. Підвести підсумки втілення проєкту. 10. Розробити та надати рекомендації щодо втілення проєкту в інших паралелях Одеського юридичного ліцею, а також, можливо, до імплементації до інших ЗНЗ.
Класифікаційні ознаки проєкту	За рівнем – проєкт у рамках ЗНЗ – Одеського юридичного ліцею. За розміром - малий. Приймає участь паралель 4-их курсів (11-их класів) Одеського юридичного ліцею загальною кількістю 50 осіб. За складністю - організаційно-простий проєкт. За терміном - короткостроковий (виконання навчальний рік). За характером проєкту – унікальний та універсальний. За основними сферами діяльності – соціально-педагогічний профорієнтаційної спрямованості. За характером цільового завдання - комбінований, має риси як навчально-освітнього проєкту (відповідає принципам формування компетентностей Нової української школи) та й як науково-дослідницького (вимагає теоретичного вивчення та обґрунтування наукової літератури, емпіричних методів дослідження: анкетування, тестування, лонгітюдного методу тощо).
	За бюджетом – малобюджетний проєкт (спрямований на реалізацію соціально значущої для людей некомерційної ідеї).
Очікувані результати (гіпотеза)	Після реалізації даного проєкту ми очікуємо побачити зміни світогляду його учасників, позитивну динаміку у розвитку схильності до самопізнання, «пускового механізму» всіх самопроцесів особистості, таких як саморозвиток, самопроєктування, самовизначення як професійне, так і життєве, самовдосконалення тощо, підвищення фізичної та інтелектуальної активностей, що формують процесуально-змістовні мотиви особистості випускників. Найближчі – суспільна активність учасників проєкту зросте, поширяться пропозиції щодо створення проєктів, квестів, ігор схожої тематики в ліцеї, відбудеться винесення творчих ідей учнів на Раду ліцею та в писемному вигляді до «Скриньки пропозицій» для подальшого розглядання Самоврядуванням (об’єднання ліцеїстів задля вирішення питань шкільного життя) та адміністрацією ліцея; підвищення інтересу до даної теми й поширення отриманих навичок та знань у сімейному колі, в профільних гуртках. Перспективні – формування ЗУН та компетенцій під час виконання проєкту та подальше використання їх у сучасному житті, а конкретно становлення свідомого, власного та відповідального професійного й життєвого самовизначення учнів-випускників та формування культурного, впевненого в собі, творчого, активного громадянина-патріота в освітньому середовищі ЗНЗ в умовах реалізації концепції Нової української школи.

	<i>Продовження Табл.2.4</i> Короткотривалі – підвищений інтерес до даної теми та розповсюдження отриманої інформації. Довготривалі - використання отриманих знань, компетенцій та Власна думка на очікуваний результат: мрію, щоб ідея цього проєкту була підтримана керівниками інших ЗНЗ, а проєкт втілено в життя. Вважаю, що результати втілення цього проєкту в життя допоможуть у професійному самовизначенні юнаків–випускників ЗНЗ, а внаслідок цього освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, майбутні професіонали поведуть українську економіку вперед у XXI століття.
Актуальність проєкту	Визначається концептуальними положеннями Закону України «Про освіту» та необхідністю «всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» та Концепцією Нової української школи [5, 11].
Обґрунтування згідно до вікової періодизації та концепцій психічного розвитку	Згідно до вікової періодизації Д. Б. Ельконіна отрочество, молодший юнацький вік, рання юність (хронологічні рамки - 15-17 років), характеризується віковою кризою – самовизначення як професійне, так і життєве; головною діяльністю підлітків є учбово-професійна (S-P), (O-T). Соціальною ситуацією розвитку – є автономізація від дорослих, де головною потребою є визначення самостійності, а провідними новоутвореннями – формування самосвідомості та світогляду. Відповідність основним положенням вікової періодизації Е. Еріксона, де визначені норми та ухилення від них належного розвитку людини (та юнаків зокрема) теж безумовна. В період юності важливе життєве самовизначення – розвиток часової перспективи (планів на майбутнє, самовизначення в питаннях: Яким бути? Ким бути?). Актуальним є активний пошук себе й експериментування в різних ролях. В цей час нормою є формування світогляду, розвиток лідерства. Таким чином розробка та втілення проєкту сприятиме формуванню в юнаків самосвідомості, світогляду, що є на думку багатьох дослідників сенситивним для юнацького віку (до 16-17 років). Проект є унікальним та універсальним, тому, незважаючи на те, що проєкт створено та розроблено для паралелі 4-их курсів (11-их класів) Одеського юридичного ліцею, проєкт в загальному вигляді може бути використано для будь-якого ЗНЗ. Однак ми визначаємо, що проєкт створено з максимальною орієнтацією на 16-17-річний вік учнів.

	<i>Продовж. Табл. 2.4.</i>
Основний зміст і напрямки діяльності щодо проєкту.	I. Дослідницька робота: аналіз наукової літератури з обраної тематики дослідження; розробка інструментарію дослідження; проведення психодіагностичного дослідження з використанням комплексу діагностичних методик та авторської анкети; обробка та аналіз результатів з метою подальшого опрацювання; розробка комплексу корекційно-розвиткових вправ у вигляді тренінгової програми з орієнтацією на вікові потреби учнів та згідно до мети та завдань дослідження; проведення тренінгової програми під час класних годин, «годин психолога» тощо. II. Профілактична та просвітницька діяльність: ознайомлення батьків, педагогічного колективу, шкільної адміністрації і учнів паралелі 11-их класів з результатами діагностики; поширення інформації щодо ідеї, місії, мети та завдань проєкту, його результатів; створення презентації, буклетів з обраної тематики та розповсюдження їх як в ліцеї, так і поза його межами; використання можливостей Інтернету для розміщення інформації щодо проєкту.
Особистий вклад дослідника:	власно розроблена діагностична анкета; власно розроблено комплекс методик з метою психодіагностичного досліджування; власне розроблена концепція тренінгу, що складається з трьох блоків; власно розроблений комплекс корекційно-розвиткових вправ у вигляді тренінгової програми.
Механізм реалізації проєкту	Діагностика. Виявлення основних проблем. Пошук, підготовка і оформлення матеріалів для проведення діагностики. Обробка та аналіз результатів діагностики. Пошук, підготовка і оформлення матеріалів для проведення тренінгової програми, яка включає комплекс корекційно-розвиткових вправ. <i>Продовження Табл.2.4.</i>
	Проведення тренінгової програми. 1. Повторна діагностика. 2. Обробка та аналіз результатів повторного анкетування. 3. Ознайомлення всіх учасників навчального процесу з результатами проєкту. 4. Розроблення профілактичних та просвітницьких матеріалів у вигляді презентацій та буклетів; 5. Рекомендації іншим закладам освіти.
Використана література	Список використаних джерел та інтернет-ресурсів подано відповідно змісту на сторінці 31.
Перспективи подальшої	На основі технології цього проєкту можливо створення подібної проєктної діяльності в інших паралелях, можливо проведення ігрових,

реалізації проекту	тренінгових занять. Презентація результатів проекту (по-перше, в якості наукових досліджень та по-друге, як поширення досвіду проектної діяльності) на різноманітних конференціях, в мережі Інтернет тощо.		
Необхідне ресурсне забезпечення проекту	Що потрібно?	Кіл.	Для чого?
	технічне оснащення: -комп'ютер -проектор -колонки -екран	1 1 1 1	візуалізація та перегляд короткометражного кіно
	додаткові матеріали для тренінгів (картки, буклети, листи ватману, листи А-4, скоч, маркери тощо)		для наочності під час проведення тренінгових вправ
	комп'ютерні програми та додатки: 1. Microsoft Office Excel ; 2. Microsoft Office Word ; 3. Microsoft Office PowerPoint ; 4. Microsoft Office Publisher; 5. Word Art Generator; 6. Генератор QR – кодів.		1.для обробки результатів діагностики; 2.створення презентаційних матеріалів (наочність); 4.створення буклетів та інших матеріалів просвітницького толку
Календарний план заходів в рамках проекту	2019-2020 навчальний рік		
	№	Назва етапу проекту	Строки реалізації
	1.	Анкетування та тестування	Жовтень-листопад
<i>Продовження Табл.2.4.</i>			
	2.	Тренінгові заняття	Грудень-січень
	3.	Повторне анкетування	Лютий
	4.	Семінари для батьків, педагогів згідно до результатів проекту	Березень-квітень
	5.	Семінари щодо імплементації досвіду	Травень
	6.	Профілактичні та просвітницькі заходи у рамках виховної роботи ліцею	Протягом всього проекту

ДОДАТОК Е

ДЕСЯТЬ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

10 ключових компетентностей для нової української школи

/01 Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. /02 Спілкування іноземними мовами. /03 Математична грамотність. /04 Компетентності в природничих науках і технологіях. /05 Інформаційно-цифрова компетентність.	/06 Уміння вчитися впродовж життя. /07 Соціальні і громадянські компетентності. /08 Підприємливість. /09 Загальнокультурна грамотність. /10 Екологічна грамотність і здорове життя.

Яким має бути випускник школи?

Особистість

Цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення;

Патріот

Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення;

Інноватор

Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Освічені українці,
всебічно розвинені,
відповідальні
громадяни і патріоти,
здатні до інновацій

ОСЬ ХТО ПОВЕДЕ
УКРАЇНСЬКУ
ЕКОНОМІКУ ВПЕРЕД У
XXI СТОЛІТТІ

ДОДАТОК Ж

1. ВПРАВА «ТРИ КИТА» ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ» [15]

Хід роботи. Ведучий ставить учасникам запитання: «Як ви вважаєте, на що орієнтується людина обираючи ту чи іншу професію?». Всі відповіді записуються на фліп-чарт. Прикладом відповідей може бути: здібності, інтерес, знання, вміння, зарплатня, віддаленість від дому місця навчання чи роботи, гідні умови праці, талант, бажання тощо. Якщо якийсь важливий із факторів не названий, ведучий допомагає, ставлячи запитання. Наприклад: «Чому лише деякі люди, які люблять плести мереживо, ідуть отримувати цю професію?». Можлива відповідь: мало можливостей, щоб знайти роботу, низький попит на цю професію.

Далі учасникам пропонується розкласти всі фактори, які були названі, на групи. Класифікація визначається учасниками самостійно або задається ведучим. У кінцевому результаті повинні залишитися три групи факторів: «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА».

Ведучий підсумовує: щойно ми з вами самостійно вивели схему вибору професії. Вона складається з трьох факторів: «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА».

Фактор «ХОЧУ» – бажання, інтереси, схильності. Він не є менш значимим, ніж інші фактори, оскільки інтереси часто говорять про те, що людина має схильність до якоїсь діяльності.

Фактор «МОЖУ» – здібності, таланти, можливості - матеріальні, транспортні, психічні (особливості мислення, пам'яті, уваги, мовлення тощо).

Фактор «ТРЕБА» – умови ринку праці, потреба суспільства в спеціалістах даного профілю, корисність професії для окремих груп людей чи суспільства в цілому.

Ведучий питає: «Як ви вважаєте, чи завжди людина обирає професію враховуючи ці фактори?». Як правило, учасники відповідають: «ні».

Інформаційне повідомлення.

- По-перше, майбутня професія повинна бути в радість, а не в тягар (ХОЧУ).
- По-друге, ви повинні володіти набором професійно важливих для цієї професії якостей: інтелектуальних, фізичних, психічних (МОЖУ)
- По-третє, ця професія повинна користуватися попитом на ринку праці (ТРЕБА).

Представимо три складові правильного вибору професії у вигляді кіл.

Вибір можливих варіантів відповідної професії необхідно робити з урахуванням трьох необхідних компонентів успіху: «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА» (на схематичному малюнку області «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА» позначені колами, що взаємно перетинаються).

Неважко побачити, що оптимальний варіант - це взаємний перетин усіх трьох областей: «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА» (зона D). Це ідеал, про який можна мріяти, і до якого все ж таки необхідно прагнути. Інші три випадки перетину (зони A, B і C) – це варіанти, які в певній мірі обмежують наш вибір.

Учасникам пропонується обговорити, що буде, якщо один з факторів випадає.

- перетин тільки «МОЖУ» і «ТРЕБА» (зона C) – це типовий випадок можливості працевлаштування (перетин вакансій) і можливостей людини займатися цією діяльністю, але відсутності з яких-небудь причин бажання погоджуватися на таку роботу. Уявіть собі людину, яка обрала потрібну професію і має здібності до неї, проте працювати їй нудно і нецікаво. Чи буде така людина щасливою в професійному плані?
- перетин лише «ХОЧУ» і «ТРЕБА» (зона B) – випадок, коли бажання займатися якою-небудь діяльністю співпадає з наявністю вакансій на ринку праці, проте, для її виконання у нас, на жаль, не вистачає здібностей,

професійної підготовки або накладає свої обмеження стан здоров'я. Які наслідки такого вибору? Чи може людина стати спеціалістом в своїй області?

➤ перетин тільки областей «ХОЧУ» і «МОЖУ» (зона А) – один з найтрагічніших варіантів: людина хотіла б займатися певною діяльністю, її здібності, професіоналізм і здоров'я дозволяють їй це робити, але на регіональному ринку праці в даний момент такі професії не потрібні. Які труднощі будуть у людини в цьому випадку?

Отже, для того щоб реально оцінити шанс на те, що кожен знайде роботу в цьому світі, нам потрібно розібратися з «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА».

Необхідно, щоб при виборі професії було знайдено можливість узгодженості трьох зазначених факторів.

Ведучий вивішує плакат зі схемою та запитаннями:

- Чи можу я пов'язати своє життя з цією професією?
- Чи достатньо в мене здібностей, можливостей, щоб отримати цю професію і в подальшому працювати?
- Де я можу працювати після навчання?

Ці ж фактори варто враховувати й при виборі відповідного шляху професійної освіти.

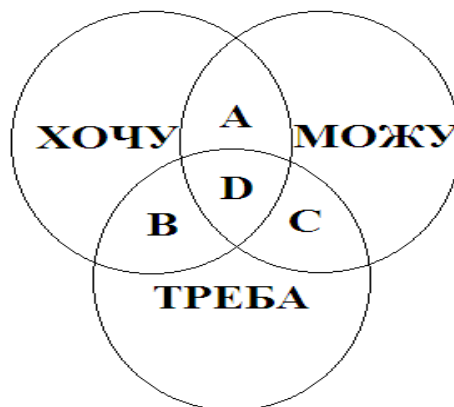

Рисунок. «ХОЧУ», «МОЖУ», «ТРЕБА» - «ТРИ КИТИ» вибору професії